

בקי צור

ללמוד לחבין לזכור

מסכת פסחים – ס"ד-ע'

ענייני המסכת מבוארים בלשון שווה לכל נפש. המילים המודגשות הן תמצית העניינים, וניתן לקרוא אותן בפני עצמן כהכנה מהירה לפני הלימוד וכחזרה מהירה ובהירה לאחר הלימוד.

קישור לרכישת ספרי המחבר
באתר אמזון בסוף הקובץ הזה

אנא

עזרו לנו ותרמו בעין יפה

[לתרומה](#)

דף סד

הפסח לאחר הפסח

בהמה שהפרישוה לקרבן פסח, ולבסוף לא קרבה בו. אם הסיבה לכך היא, כי נטמאו הבעלים בפסח ראשון, ועוד עתידים להקריב קרבנם בפסח שני, לא נעקר שם פסח מהבהמה, כי וודאי לקריבה בפסח שני עומדת, ולפיכך המקריבה סתם, הריהו כמקריב פסח שלא בזמנו, שהוא פסול. ורק אם יקריב אותה בפירוש לשם שלמים, לעקור שמה הראשון ממנה, הקרבן כשר.

ואם הסיבה שלא קרב הפסח, כי אבדה הבהמה בפסח, וכבר הביאו בעליה אחרת תחתיה, ספק בגמרא האם מאחר שעומדת להיות קרבה שלמים, מעצמה נעקר שמה ממנה להיקרא שלמים, ולפיכך אם הקריבה סתם, [או אפילו לשם פסח], כשרה, כדין מקריב שלמים, [שאפילו הקריבם לשם פסח הקרבן כשר]. או שגם זו טעונה עקירה בפירוש משמה הראשון, ורק אם יפרש שמקריבה לשם שלמים, היא כשרה.

הפסח נשחט בשלוש כתות

כשישראל מביאים את פסחיהם להקריבם, אפילו אם הם מועטים, ויכולים כולם להיכנס יחד לעזרה, ולעשות את פסחיהם יחד, [על ידי שוחטים הרבה וכהנים הרבה], מצווה שיחלקו לשלוש קבוצות, שכל קבוצה תיכנס לעזרה בפני עצמה, לעשות בו את פסחיהם, ואחרי שתצא הראשונה תיכנס השנייה, ואחרי שתצא השנייה תיכנס השלישית.

ועניין זה, שיש לשחוט את הפסח בשלוש כתות, למדוהו חכמים מהכתוב, "וְהָיָה לְכֶם לְמִשְׁמַרְתִּי עַד אֲרֶבֶּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשָׁחַטוּ אֹתוֹ כָּל קְהַל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרָבִים" (שמות י"ב ו') שהזכיר הכתוב בשחיטה, קהל ועדה וישראל, ללמד שישחט הפסח בשלוש כתות.

ואמר רבי יצחק שבאמת אין הכרע מהכתוב, אם הכוונה לכך שישחט הפסח בשלוש כתות זו אחר זו, או בשלוש כתות בבת אחת, כלומר שישחטו בבת אחת לכל הפחות שלושים בני אדם, שהם שלוש קבוצות של עשרה.

ומאחר שיש להסתפק בדבר, יש לקיים את שני הדברים. (א) שיהיה הפסח נשחט בשלוש כתות זו אחר זו. (ב) שבכל כת יהיו לכל הפחות שלושים בני אדם יחד.

ואם כן, כדי שיוכלו לקיים את שחיטת הפסח כראוי, די שיהיו חמישים בני אדם. תחילה יכנסו שלושים יחד וישחטו פסחיהם. ולאחר מכן יצאו עשרה מהם, ויכנסו עשרה אחרים וישחטו פסחיהם. ולאחר מכן יצאו עוד עשרה מהראשונים, ויכנסו עשרה אחרונים וישחטו פסחיהם. כך שנשחט הפסח בשלוש כתות זו אחר זו, ובכל פעם היו יחד שלושים בני אדם ששחטו פסחיהם.

אופן חלוקת ישראל לשלוש כתות

נתבאר שלא היו כל ישראל שוחטים את פסחיהם יחד אלא חלוקים לשלוש כתות, ונחלקו חכמים מי היה מחלקם.

לדעת אביי – לא היה הדבר מוטל על ישראל, להקפיד שלא יכנסו כולם יחד, ולא יהיו שלוש כתות, אלא כל הבאים להיכנס נכנסים, ואין איש מונע מהם, עד שהיתה עזרה מתמלאת, והיו דלתות עזרה ננעלות בנס, ועל הנס היו סומכים שיחלקו לשלוש כתות.

ולדעת רבא – לא היו סומכים על הנס, אלא היו מעמידים ממונים, שכשהעזרה מתמלאת, הם נועלים את דלתות העזרה, ואינם מניחים את הכל להיכנס יחד כדי שיחלקו ישראל לשלוש כתות.

מים המרים לגיורת ומשחררת

מי שקינא לה בעלה ונסתרה, משקים אותה מים

המאורים, כמבואר בפרשת סוטה. ונחלקו חכמים,

אם גם גר ומשחרר משקים את נשותיהם.

**לדעת עקביא בן מהללאל – אין משקים מים המרים
אלא את אשת ישראל, אבל אשת גר, ואשת עבד
משחרר, אין משקים אותן.**

**ולדעת חכמים – משקים אף אשת גר ואשת עבד
משחרר. ואמרו חכמים, שראיה לדבריהם, שמשקים
גם גיורת ומשחררת, ממעשה שהיה עם כרכמית,
שפחה משחררת שהיתה בירושלים, שהשקוה
שמעיה ואבטליון.**

האם נידו את עקביא בן מהללאל

**לדעת תנא קמא במסכת עדויות, כשאמרו
חכמים לעקביא את הראיה הנ"ל מכרכמית,
שהשקוה שמעיה ואבטליון, אמר להם עקביא,
שממעשה זה אין ראיה, כי דוגמא השקוה,
כלומר, שלא כדין עשו שמעיה ואבטליון, אלא
מאחר שהיו דומים לה, שהיו גם הם בני גרים,
[מבני בניו של סנחריב], לכן השקוה. ומכיון שאמר
כך על שמעיה ואבטליון, שעשו דבר שלא כהוגן
מחמת נגיעתם, נידו אותו חכמים, ומת בנידויו,
ובמיתתו סקלו בי"ד את ארונו.**

**ורבי יהודה חולק על כך ואומר, חס ושלוש
שעקביא בן מהללאל נתנדה, שהרי אין בעזרה
בשעה שננעלת [כדברי אביי] או בשעה שנועלים
אותה [כדברי רבא] על כל אדם בישראל, [שהיא
מלאה אז מפה לפה, ובכל זאת אין בה אדם] גדול
בחכמה, ובטהרה, וביראת חטא, כעקביא בן
מהללאל, [שהוא היה גדול מכולם בכל במידות
הללו], ובוודאי לא היו מנדים אדם גדול כזה.**

פסח מעוכים

תנו רבנן, מעולם לא נתמעך אדם בעזרה, חוץ
מפסח אחד שהיה בימי הלל, שנתמעך בו זקן
אחד, ועל שם אותו מעשה, שנתמעך בו אותו
זקן, היו קוראים אותו פסח מעוכים.

פסח מעובים

תנו רבנן, פעם אחת ביקש אגריפס המלך ליתן
עיניו באוכלוסי ישראל, [כלומר ביקש לדעת
מניינם], ולפיכך אמר לכהן גדול, תן עיניך
בפסחים, [כלומר מנה את מספר הפסחים שיקריבו].

נטל כהן גדול כליה מכל פסח, [כפי שיתבאר
בעזה"י להלן], ומנו את הכליות, ונמצאו ששים
ריבוא זוגי כליות, כלומר מאה עשרים ריבוא
[1,200,000] שהם כפלים כיוצאי מצרים. ואין
לך כל פסח ופסח שלא נמנו עליו יותר מעשרה
בני אדם, נמצא שמקריבי פסח ראשון היו לכל
הפחות 12,000,000 ואין בכללם טמאים ומי
שהיו בדרך רחוקה.

ועל שם שבאותו זמן היו העם מרובים כל כך,
היו קוראים אותו פסח מעובים.

מנין הפסחים על ידי כליותיהם

נתבאר, שהכהן הגדול מנה את הפסחים על ידי
שנטל כליה מכל פסח.

ואין לומר שנטל את הכליות והניחם בלא
להקטירם על המזבח, כי הן טעונות הקטרה על
המזבח.

וכמו כן אין לומר שאסף את כל הכליות,
והקטירם אחר כך יחד, כי נאמר "וְהִקְטִירוּ"
(ויקרא ג' י"א) לבדו, ללמד, שלא יערב חלבי קרבן
בחבירו.

וכמו כן אין לומר, שאסף את הכליות, והקטירם
אחר כך אחת אחת לבדה, כי נאמר "וְהִקְטִירָם"
(ויקרא ג' ט"ז), ללמד שיש להקטיר אמורי כל קרבן
יחד.

אלא הכוונה שמכל קרבן היה תופס את הכליה
להראותה לשליח, והוא היה נותן דבר אחר [כגון
פול או אבן] כנגד הכליה שראה, ומיד היו
מקטירים אותה עם שאר החלבים של הפסח,
ואחר כך מנו את האבנים או הפולים.

תקיעות קודם הקרבת הפסח

לאחר שהיו דלתות העזרה נעולות, וכל בני הכת
בעזרה, היו תוקעים ומריעים ותוקעים.

אופן עמידת הכהנים

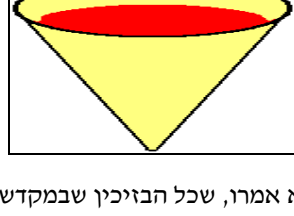
קודם שחיטת הפסח, היו הכהנים נעמדים
שורות שורות ממקום השחיטה ועד למזבח,
שכן הם עתידים להעביר את הדם שבכלי,
מהכהן המקבל אותו מצואר הבהמה, עד הכהן
הזורקו למזבח, והיו עושים זאת על ידי העברת
הכלי מכהן לכהן, כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

**וביז כל הכהנים היו בזיכים [=כפות גדולות]
שבהם יקבלו את הדם מהבהמה, חלק
מהבזיכים היו מכסף וחלקם היו מזהב, וכדי
שיהיה הדבר טוב ונאה, לא היו מעורבים, אלא
בשורה אחת כל הבזיכים כסף, ובשורה אחת כל
הבזיכים זהב.**

צורת הבזיכים

במשנתנו מבואר, שהבזיכים שבהם קבלו את

דם הפסחים, לא היו להם שולים [כלומר קרקעית רחבה], **אלא היו חדים תחתיהם**, ועשו אותם כך, כדי שלא יוכלו להניחם, שאם היו יכולים להניחם, יש לחוש שמא מרוב הפסחים, ימהר הכהן לקבל דם פסח אחד, קודם שהוליד דם קודמו למזבח, ובינתיים יניח את הראשון, וישכחנו, ויקרש הדם, ולא יהא ראוי לזריקה.

ובברייתא אמרו, שכל הבזיכין שבמקדש לא היו להם שוליים, חוץ מבזיכי לבונה של לחם הפנים, שהיו מניחים אותם אצל הלחם על השולחן, והתקינו להם מושב שוליים רחב, כדי שלא יסמכו על הלחם שאצלם, וישברו דופנותיו.

סדר ארבע עבודות דם של קרבן הפסח

קרבן הפסח הרי הוא כשאר קרבנות של בהמה, שיש בהם ארבע עבודות דם. (א) שחיטה. (ב) קבלת הדם בכלי שרת. (ג) הולכת הדם למזבח. (ד) זריקת הדם למזבח.

ולהלן יתבארו מספר פרטים בדיני עבודות אלו, מקצתם שווים בכל הקרבנות, ומקצתם נהגו בפסח בלבד.

א. השחיטה.

העבודה הראשונה של ההקרבה היא השחיטה, ועבודה זו כשירה בפסח גם בזרים, כמו בשאר קרבנות ששחיטתם כשרה בזרים, שנאמר, "אם עלה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו אל פתח אהל מועד יקריב אתו לרצנו לפני ה'. וסמך ידו על ראש העלה ונרצה לו לכפר עליו. ושתט את בן הבקר לפני ה'..." (ויקרא א' ג-ה'), הרי שהבעלים עצמם יכולים לשוחטו אף על פי שאינם כהנים והוא הדין לשאר זרים.

ב. הקבלה.

העבודה השנייה של ההקרבה היא קבלת הדם מצואר הבהמה בכלי שרת, ומעבודה זו ואילך מצוות כהונה, שנאמר, "... והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וזרקו את הדם על המזבח סביב אֶשֶׁר פֶּתַח אֶהֱל מוֹעֵד" (ויקרא א' ה'), ואם נעשית העבודה בזר, היא נפסלת.

ג. ההולכה.

העבודה השלישית של ההקרבה היא הולכת הדם ממקום קבלתו ועד המזבח.

וכדי שיהיו כל הכהנים עסוקים בעבודת הפסח, לקיים מה שנאמר, "בָּרַב עָם הַדֶּרֶת מִלֶּךְ" (משלי י"ד כ"ח), התקינו, שלא יהיו כהן אחד מוליך את דם הבהמה למזבח, אלא יעמדו כהנים הרבה בשורה, ויעבירו את הכלי עם הדם מכהן אחד לחבירו, עד שיקרבוהו למזבח.

וכך היו עושים, הכהן הקרוב לבהמות היה מקבל את הדם בכלי שרת, ומעבירו לחבירו, וחבירו לחבירו, עד הכהן שבסוף השורה, שהוא היה זורק את הדם למזבח, ולאחר מכן היה משיב את הכלי הריק לזה שנתנו לו מלא, והיה הכלי חוזר מאחד לחבירו עד שהיה מגיע שוב לכהן שבראש השורה והוא היה מקבל בו דם בהמה אחרת.

ולא היה בכל שורה כלי אחד, אלא היו בכל שורה כלים כמספר הכהנים, [כפי שנתבאר לעיל] שכל אחד היה מקבל כלי מלא מחבירו שלצד המקבל, ומעבירו לחבירו שלצד המזבח, וממנו מקבל כלי ריק, ומעבירו לחבירו שלצד הבהמות, כך שכל הזמן המקבל היה מקבל כלי ריק מהשורה, ומקבל בו דם מבהמה, ונותנו לעומדים בשורה, וכל הזמן כל אחד מהכהנים שבשורה מעביר כלי אחד מלא מצד זה לצד זה, וכלי ריק בכיוון ההפוך, וכל הזמן הכהן הקרוב למזבח מקבל כלי מלא וזורקו למזבח ומחזירו לשורה.

וכל אחד מהעומדים בשורה היה מקדים להעביר את הכלי המלא לכיוון המזבח, לפני שמעביר את הכלי הריק לצד המקבל, כי בהעברת הכלי המלא הוא מקיים מצוות הולכה, ואין מעבירים על המצוות.

ובמסכת זבחים נחלקו חכמים, אם מקיימים מצוות הולכה על ידי העברת הכלי בלא ללכת עמו ברגלים, ולדעת האומרים שאין מקיימים מצוות הולכה אלא כשהולכים עם הכלי ברגלים, צריך לומר, שכל אחד מהכהנים היה מרוחק מחבירו מעט, והיה מוליך את הכלי ברגליו עד חבירו.

ד. הזריקה.

כבר נתבאר, שהכהן הקרוב למזבח, נותן את דמו למזבח, והכוונה לכך שנותן ממנו פעם אחת מתוך הכלי על קיר המזבח, במקום שיש במזבח יסוד בולט תחת קיר המזבח, [כלומר בצפון ובמערב, שבשאר רוחות אין יסוד בולט בהם], ולהלן יתבאר בעזה"י מהיכן דבר זה למד.

ונחלקו חכמים, באיזה אופן נותנים את דם הפסח מהכלי למזבח.

לדעת משנתנו היא דעת רבי יוסי הגלילי – עושים זאת בזריקה בכח מרחוק, ולא בשפיכה בנחת מקרוב, שכן עניין זה שדם הפסח ניתן למזבח, למד מהכתוב האמור בבכור, "אֶךָ בְּכוֹר

שור או בכור קָשָׁב או בכור עז לא תפְּדֶה קֹדֶשׁ הֵם אֶת דָּמָם תִּזְרַק עַל הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת חֶלְבֵם תִּקְטֹר אִשָּׁה לָרִיחַ יִיחַם לָהּ" (במדבר י"ח י"ז) שמתוך כך שלא נאמר בכתוב "את דמו תזרק", אלא "את דָּמָם תִּזְרַק", לימד הכתוב מתן דמים למזבח לדברים נוספים מלבד הבכור, שלא נתפרש בהם הדבר בתורה, והם מעשר שני ופסח, ומתוך כך שנאמר לשון זריקה, יש ללמוד, שצריך לעשות זאת בזריקה בכח למרחוק.

ולדעת רבי ישמעאל – יש לשפוך את דם הפסח בנחת על ידי שמקרבו לכותל המזבח, ולא בזריקה בכל מרחוק, כי עניין זה שדם הפסח ניתן למזבח, למד מהכתוב, "וְדָם זִבְחֶיךָ יִשְׁפָּךְ" (דברים י"ב כ"ז), ומתוך כך שנאמר בו לשון שפיכה, יש ללמוד שצריך לעשות זאת בשפיכה בנחת מקרוב.

מנין שמתן דם הפסח הוא על קיר המזבח כנגד היסוד

נתבאר, שמתן דם הפסח הוא על קיר המזבח במקום שיש תחתיו יסוד.

ולדברי רבי אליעזר, עניין זה למד בגזרה שווה, **שכן נאמר בעניין זריקת דם הפסח "את דָּמָם תִּזְרַק", וכן נאמר בעניין זריקת דם העולה, "וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לְפָנָי ה' וְזָרְקוּ בְּנֵי אֱהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב" (ויקרא א' י"א), ומעתה, כשם שדם העולה ניתן במזבח כנגד היסוד, שנאמר בחטאת "וְנָתַן הַלֵּהוּ מִן הַדָּם עַל קַרְנוֹת מִזְבֵּחַ קֹטֶרֶת הַסַּמִּים לְפָנָי ה' אֲשֶׁר בָּאֵהֶל מוֹעֵד וְאֶת כָּל דָּם הַפָּר יִשְׁפֹךְ אֶל יִסוּד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה אֲשֶׁר פָּתַח אֱהֵל מוֹעֵד" (ויקרא ד' ז'), ללמד שמתן דם העולה טעון יסוד, כך דם הפסח ניתן במזבח נגד היסוד.**

דף סה

כת עצלנית

נתבאר, שהפסח היה נשחט בשלוש כתות, זו אחר זו, ולפיכך לאחר שגמרה ראשונה את עשיית הפסח, יצאו, ונכנסה כת שניה, ועשתה את כל העבודה כמו הראשונה, ולאחר שגמרה שניה, יצאו, ונכנסה כת שלישית, ועשתה שוב את כל העבודה כמו הראשונות.

ומבואר, שאף שמצווה לעשות כן, להיחלק לשלוש כתות, יש לכל אדם לזרז עצמו להיות מהראשונים, ולא מהאחרונים, והכת האחרונה, מאחר שהיא כת של מאחרים, קרויה כת עצלנית.

וכעין זה אמר רבי, אף שאי אפשר לעולם בלא בסס ובלא בורסי, מכל מקום אשרי מי שאומנתו בסס, ואוי לו למי שאומנתו בורסי.

וכן אף שאי אפשר לעולם בלא זכרים ובלא נקיבות, אשרי מי שבניו זכרים, ואוי לו למי שבניו נקיבות.

קריאת ההלל בשעת שחיטת הפסח

בשעת שחיטת הפסחים של כל כת וכת, כשהחלו ישראל לשחוט את פסחיהם, החלו הלויים לקרוא את ההלל.

ואם היו הפסחים מרובים, ונמשכה שחיטת הפסחים עד שגמרו הלויים את ההלל, היו הלויים חוזרים וקוראים פעם שניה.

ואם נמשכה שחיטת הפסחים עד שגמרו הלויים פעם שניה, היו חוזרים וקוראים פעם שלישית.

אלא שלמעשה מעולם לא ארע שקראו הלויים פעם שלישית, כי היו כהנים מרובים, ומהירים בעבודתם, ולא נמשכה שחיטת הפסחים כשיעור קריאת ההלל שלוש פעמים.

ואמר רבי יהודה, שבשחיטת פסחים של כת שלישית, מאחר שהיו מועטים, היתה שחיטת הפסחים מסתיימת מהר, ומעולם לא [הספיקו הלויים בקריאת ההלל אפילו בפעם הראשונה אלא שלושה מזמורים ראשונים, "הִלְלוּ יְהוָה הִלְלוּ עַבְדֵי ה' (תהילים קי"ג), "בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם" (תהילים קי"ד), "לֹא לָנוּ ה' לֹא לָנוּ" (תהילים קט"ו), ולא] הגיעו עד למזמור הרביעי "אֶהְבֵּתִי כִּי יִשְׁמַע ה'" (תהילים קט"ז).

החולב והמגבן והמחבץ

חליבת בהמה, היא מהמלאכות האסורות בשבת ויום טוב, שהיא בכלל מפרק אוכל מקליפתו, שהוא תולדת דש, והשיעור להתחייב עליה הוא כשיחלוב כגרוגרת.

חביצת חלב כלומר העמדת חלב לעשות ממנו גושי חלב היא מהמלאכות האסורות בשבת ויום טוב שהיא תולדת מלאכת בונה שמעמיד הגבינה ובונה אותה והשיעור להתחייב עליה הוא כשיגבן כגרוגרת.

וכל אלו אם עשה אותן בשבת בשוגג, חייב חטאת, ואם עשה אותן ביום טוב במזיד, לוקה.

הרודה חלות דבש

לדעת רבי אליעזר – רדיית הדבש אסורה מהתורה, בין בשבת ובין ביום טוב, [ולפיכך, הרודה חלות דבש בשבת, בשוגג מביא חטאת, ובמזיד חייב כרת ונסקל, והרודה חלות דבש ביום טוב, במזיד לוקה]. וביאר רבי אלעזר במסכת שבת, שהסיבה לכך, כי לדעת רבי אליעזר, הרודה חלות דבש נחשב כתולש דבר ממקום גידולו, **שהוא תולדת מלאכת קוצר**, שנאמר, "וַיִּזְנוּן לֹא שָׁמַע בְּהַשְׁבִּיעַ אָבִיו אֶת הָעָם וַיִּשְׁלַח אֶת קָצֵה הַמַּטֶּה אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וַיִּטְבֵּל אוֹתָהּ בְּיַעֲרֵת הַדְּבַשׁ וַיֵּשֶׁב יְדוֹ אֶל פִּי וַתֵּאָרְנָה עֵינָיו" (שמואל א' י"ד כ"ז), ללמד שהדבש נחשב כיער וכשם שהתולש מן היער בשבת חייב חטאת כך הרודה מחלות דבש בשבת חייב חטאת.

ולדעת חכמים – רדיית חלות דבש אינה אסורה מהתורה, לא ביום טוב ולא בשבת, ואין בדבר אלא איסור מדברי חכמים.

המכבד והמרבץ

לדעת רבי אליעזר – המכבד [=מטאטא] את הבית, והמרבצו במים [שמפזר מים באויר, ובכך מכביד על האבק שלא יעלה], עובר באיסור תורה בין בשבת ובין ביום טוב [ולפיכך, המכבד או מרבץ בשבת, בשוגג מביא חטאת, ובמזיד חייב כרת ונסקל, והמכבד או מרבץ ביום טוב, במזיד לוקה], שכשעושה את הדברים הללו הוא סותם גומות שבבית, ודבר זה הוא מכלל מלאכת בונה.

ולדעת חכמים – הרבצת הבית במים אינה אסורה מהתורה, לא ביום טוב ולא בשבת, ואין בדבר אלא איסור מדברי חכמים. - והנה לעניין ריבוץ אמרו בפרק המצניע, שמאחר שהלכה כרבי שמעון, שדבר שאין מתכוון לו מותר, הריבוץ מותר לכתחילה.

- ומהטעם הזה פסק בהלכות גדולות שגם הכיבוד מותר לכתחילה כמו הריבוץ. אולם ר"י חולק ואומר שדווקא ריבוץ מותר אבל כיבוד אסור כי מזיז עפר ממקומו, ואין הכיבוד דומה לריבוץ, שבכיבוד יש יותר סתימת גומות מאשר בריבוץ.

הדחת העזרה לאחר שחיטת הפסחים

אמת המים היתה מהלכת בעזרה, נכנסת מצד זה, ויוצאת מצד זה, וכשהיו רוצים להדיח את העזרה, היו פוקקים וסותמים את נקב היציאה של האמה, והמים פושטים ועולים על גדות האמה, ומדיחים את כל העזרה, שרצפה של שיש היתה כולה, ואחר כך פותחים את הנקב, והמים יוצאים.

ובכל ערב הפסח, מתוך שהדמים מרובים, היו מדיחים את העזרה.

ומבואר במשנתנו, שגם כשחל ערב פסח בשבת היו הכהנים מדיחים את העזרה, אבל לא היה הדבר ברצון חכמים, כי לדעת חכמים אין לעשות דבר זה בשבת.

לדברי רב חסדא – משנתנו היא כדעת רבי אליעזר, האומר, שהכיבוד הדומה להדחה הזו, אסור בשבת מהתורה [כפי שנתבאר לעיל], ולכן אין להתיר אותו בשבת אפילו בעזרה. אבל לדעת חכמים, האומרים, שאין הכיבוד אסור בכל מקום אלא מדברי חכמים [=איסור שבות], אין לאוסרו בשבת בעזרה, כי כלל בידינו, שאין איסורי שבות במקדש.

ולדברי רב אשי – משנתנו היא אף כדעת חכמים, האומרים, שאין הכיבוד אסור בכל מקום אלא מדברי חכמים, וכדעת רבי נתן, האומר, שלא התירו חכמים במקדש אלא איסורי שבות שיש צורך בהתרתם, אבל איסורי שבות שאין צורך להתירם, לא התירו, והדחת העזרה אין צורך להתירה, ולכן לא התירוה.

זריקת דם התערובת של הפסחים

א. דעת רבי יהודה.

לאחר שגמרו את הקרבת הפסח, והיה דם מרובה על הרצפה, מעורב מכל הפסחים, היו ממלאים כוס אחד מאותו דם, וזורקים אותו לקיר המזבח.

והסיבה לכך, כי יש לחוש שמא נשפך דם אחד הפסחים בלא שיזרק דמו למזבח, ועתה, על ידי שיזרק הדם המעורב מכוס זו, יוכשר אותו פסח שגם דמו מעורב בכוס.

- י"מ שלדעת רבי יהודה, אין לחוש שמא אותו דם שנשפך ורוצה להכשירו, לא נתקבל בכלי מצואר הבהמה, אלא נשפך ממנה לארץ, ובכך נפסל, ואין לו הכשר על ידי זריקה. והסיבה שאין לחוש לכך, כי כהנים זריזים הם, ובוודאי קיבלו דם כל הפסחים בכלי. ומכל מקום לאחר שנתקבל בכלי, יתכן שנשפך לארץ על ידי מהירותם לקרבו למזבח, ומאחר שנתקבל הדם בכלי, עתה כשיזרק למזבח יוכשר.

- וי"מ שבאמת מודה רבי יהודה, שיש לחוש לכך שמא יש דמים שלא נתקבלו בכלי, והוא לא דיבר אלא בדמים שנתקבלו בכלי, שמאחר שהכהנים זריזים ובקיאים, יודעים הם היכן נשפך דם מהכלי, והיכן נשפך בלא שיתקבל בכלי, ומאותו מקום שנשפך מהכלי, ימלא כוס דם, לזורקו למזבח.

ואף שאותו דם שרוצה להכשירו מעורב בדמים אחרים, שאינם ראויים לזריקה, כגון דם התמצית, דעת רבי יהודה, שאין דם מבטל דם, ולכן אותו דם שצריך לזרוקו, נחשב קיים, ובזריקתו מוכשר אותו פסח.

ב. דעת חכמים.

אין זורקים מדם התערובת למזבח. (א) יתכן שטעמם משום שלדעתם, הדם שנשפך, לא נשפך מהכלי, אלא מהבהמה לארץ, ואין לו הכשר בזריקה, כי לא נתקבל בכלי. (ב) ויתכן שטעמם משום שלדעתם הדם של הפסחים שנשפך לארץ בטל בשאר הדם, ולכן לא מועילה לו זריקה.

דם התמצית

א. לעניין איסור אכילה.

לדעת חכמים – האוכל מדם התמצית עובר באיסור לא תעשה, [שכן חמישה לא תעשה נאמרו בעניין אכילת דם, ואחד מהם לאסור את דם התמצית], **אולם אין עונש כרת על אכילה זו.**

ולדעת רבי יהודה – האוכל מדם התמצית, עובר באיסור לא תעשה, ואם עשה כן במזיד, **אף עונש כרת.**

ב. לעניין כפרה.

לדברי הכל, דם התמצית אינו מכפר, ורק דם הנפש הניתן על המזבח מרצה, שנאמר, "כִּי נִפְשׁ הַבֶּשֶׂר בְּדָם הוּא וְאֲנִי נִתְּתִיו לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי הַדָּם הוּא בְּנִפְשׁ וְכִפֹּר" (ויקרא י"ז א), ללמד שרק דם הנפש מכפר.

פקיקת העזרה בשעת הקרבת הפסח

בחומת העזרה [בתחתיתה] היה נקב, שבו היו יוצאים המים שבאמת המים, וכן דמים של קרבנות שהיו נשפכים על הארץ, ובשעת הקרבת הפסח, היו סותמים את הנקב, כדי שלא יצאו דרכו כל הדמים שעל הרצפה.

לדעת רבי יהודה – הסיבה שהיו פוקקים את הנקב היא, משום שהיו לוקחים מדם התערובת לזרוק למזבח, להכשיר את הדמים שנשפכו מהכלי לארץ, [כמבואר לעיל], ולכן לא רצו שיצא הדם מהעזרה עד שיזרקו מדם התערובת, כדי שיהיה מעורב בו מכל הדמים שעל הרצפה.

ולדעת חכמים – הסיבה שהיו פוקקים את הנקב היא, כדי שתתמלא העזרה בדם, עד כדי כך, שכשהכהנים יוליכו את העצים למזבח, יגיע הדם עד ברכיהם, כי שבח הוא לבני אהרן שיהלכו עד ארכובותיהם בדם.

ודווקא בהולכת העצים למזבח היו מהלכים בדם עד ברכיהם, אבל בהולכת הדם והאברים למזבח, שהיא עבודה, לא היו מהלכים בדם, כי בכך היו בגדיהם מתלכלכים, ובגדי כהונה מלוכלכים פסולים לעבודה. ולהגביה בגדיהם אינם יכולים כי נאמר "וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מְדוּ בְדו" (ויקרא ו' ג'), "מְדוּ" כמידתו, ללמד שצריכים הבגדים להיות במידת הכהן, ואם הם קצרים, העבודה פסולה.

והולכות אלו של עבודה, היו מהלכים על גבי אצטבאות שהיו בקרקע העזרה, גבוהות משאר קרקע העזרה, שהדם לא היה מכסה אותם, והיה דינם כקרקע העזרה.

-

הדם, והדיו, והחלב, והדבש: יבשים, חוצצים. לחים, אינם חוצצים. לא בטבילה, ולא בעבודה, [שאם היה דם לח על רצפת העזרה, אינו חוצץ בין הכהן לרצפה].

תליית הפסחים והפשטתם

לאחר הקרבת הפסח, צריכים להפשיט את עורו, כדי להוציא ממנו את אימוריו, להקריבם למזבח, וכדי שיוכלו להפשיט את עורו היו תולים אותו, ונזכרו במשנתנו שלוש אפשרויות של תליה.

א. על האונקליות.

בבית המטבחיים שבעזרה היו קבועים וויס של ברזל בכתלים ובעמודים, שבהם היו תולים את הקרבנות בכל יום כדי להפשיטם.

ומי שמצא וו פנוי, היה תולה בו את פסחו, והיה נקל לו להפשיטו.

ב. על מקלות דקים חלקים.

לצורך כל מי שלא היה לו מקום לתלות פסחו על גבי האונקליות הנ"ל, היו שם מקלות דקים חלקים, והיו שני בני אדם נוטלים מקל, ומניחים אותו על כתפיהם, באופן שקצה אחד על כתפו של זה, וקצה אחד על כתפו של זה, וכשהיה המקל עומד באויר בין שניהם, היו תולים עליו את הפסח.

ג. על ידיהם.

לדעת רבי אליעזר, כשחל ערב פסח בשבת, לא היו יכולים לתקן את המקלות בשבת [להחליקם], ולכן היו תולים את הפסח על ידיהם, שהיו שני בני אדם עומדים זה מול זה, וכל אחד נותן ידו השמאלית על כתף ימנית של חברו, ותולים את הפסח על שתי ידיהם.

ולאחר שהיו תולים את הפסח, היו קורעים את

עורו מעליו, ומוציאים ממנו את אימוריו, ונותנים אותם במגיס [=קערה], עד שיבוא כהן, ויקח אותם להקטירם על המזבח.

יציאת עושי הפסחים מהעזרה

לאחר שנשלמה עשיית הפסחים, היה כל אחד ואחד נותן את פסחו בעורו, ומפשילו לאחוריו, וכך נושאו לביתו לצלותו ולאוכלו בערב. וביאר רב עיליש, שהוא כדרך שהיו הסוחרים הישמעאלים נושאים חפציהם [=טייעות].

וכשחל ערב פסח בשבת, ולא היו יכולים להוליך את הפסחים לבתיהם עד הלילה.

הכת הראשונה היתה יוצאת מהעזרה, ויושבת בהר הבית.

הכת השנייה היתה יוצאת מהעזרה, ויושבת בחיל, [הוא המקום שבין חומת עזרת הנשים לבין סורג [גדר של סורגים] שהיה מקיף אותה וסמוך לה].

והכת השלישית היתה נשארת לעמוד במקומה בעזרה, עד שתחשך.

סליק פרק תמיד נשחט

פרק ששי ואלו דברים

דף סה

דיני המשנה יתבארו בעזה"י על סדר דפי הגמרא.

דף סו

הקרבת קרבן התמיד דוחה את השבת

אף על פי שהשחיטה היא מהמלאכות האסורות בשבת, היו שוחטים ומקריבים את קרבן התמיד בשבת כמו בימות החול.

ומסקנת הסוגיה, שעניין זה, שהקרבת התמיד דוחה את השבת, למד מהכתוב בעניין קרבן מוסף של שבת, "וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימם ושני עֶשְׂרִיִּים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ. עֹלֹת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ עַל עֹלֹת הַתְּמִיד וְנִסְכָּהּ" (במדבר כח ט"ו).

"כלומר עולת שבת קרבה ביום זה בנוסף לעולת התמיד, ומכאן שגם עולת התמיד קרבה בשבת.

אבל אין ללמוד זאת ממה שנאמר בעולת התמיד, "צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו" (במדבר כ"ח ב'), לומר שתמיד יקרב בזמנו ואפילו בשבת שכן מבואר שאף שבפסח גם כן נאמר "ויַעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ" (במדבר ט"ו ב') לא למדו מהכתוב הזה שהפסח קרב במועדו ואפילו בשבת וכמו כן אין ללמוד זאת מהכתוב "במועדו" האמור בתמיד.

הקרבת קרבן פסח דוחה את השבת

אף על פי שהשחיטה היא מהמלאכות האסורות בשבת היו שוחטים ומקריבים את הפסח גם כשחל ארבעה עשר בניסן בשבת.

ולדעת הלל יש ללמוד עניין זה הן מהדין האמור בקרבן התמיד, בגזרה שווה, והן בקל וחומר.

א. בגזרה שווה.

נאמר בקרבן התמיד "במועדו", וכמו כן נאמר בקרבן פסח "במועדו", ומכאן אתה למד בגזרה שווה, שכשם שהקרבת התמיד דוחה את השבת, כך הקרבת הפסח דוחה את השבת.

- ובני בתירא שלא דרשו כן, כי לא קבלו גזירה שווה זו מרבותיהם, וכלל בידינו, שאין אדם דן גזירה שווה מעצמו, אלא אם כן קבלה מרבו.

ב. בקל וחומר.

מצוות הקרבת הפסח חמורה ממצוות הקרבת התמיד, שכן המבטל את הפסח עונשו כרת, והמבטל את התמיד אינו ענוש כרת, ומעתה, אם הקרבת התמיד הקל דוחה את השבת, כל שכן שהקרבת הפסח החמור תדחה את השבת.

- ובני בתירא לא קבלו קל וחומר זה, כי אמרו שמצד שני קרבן התמיד חמור מקרבן פסח בשני דברים. (א) קרבן התמיד הוא תדיר, שהוא קרב בכל יום שתי פעמים, והפסח אינו קרב אלא פעם אחת בשנה. (ב) קרבן התמיד הוא קדשי קדשים, עולה כליל לה', וקרבן פסח הוא קדשים קלים, אין מקריבים ממנו אלא את האימורים, וכולו נאכל.

מינוי הלל לנשיאות

פעם אחת בזמנם של בני בתירא שהיו נשיאים קודם להלל, חל ארבעה עשר בניסן להיות בשבת, ונתעלמה מהם הלכה זו, אם פסח דוחה את השבת אם לאו.

אמרו, כלום יש אדם שיודע אם פסח דוחה את

השבת אם לאו.

אמרו להם, אדם אחד יש שעלה מבבל, והלל הבבלי שמו, ששימש שני גדולי הדור, שמעיה ואבטליון, ויודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו.

שלחו וקראו לו, אמרו לו, כלום אתה יודע אם

הפסח דוחה את השבת אם לאו.

אמר להם, וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת, והלא הרבה יותר ממאתים פסחים יש לנו בשנה, שדוחים את השבת. כלומר, יותר ממאתים קרבנות יש שדוחים שבת בשנה, שחמשים שבתות יש בשנה, בכל שבת ושבת ארבעה כבשים, שנים לתמידים, ושנים למוספים, הרי מאתים, לבד שבת שבתוך פסח ובתוך החג, שקריבים בהם מוספי היום, שבעת טלאים בפסח, וארבעה עשר לחג. ואף הפסח כמותם דוחה את השבת.

אמרו לו, מנין לך שדין הפסח כדין תמידים,

שדוחים את השבת.

אמר להם, שדבר זה למד בגזרה שווה "מועדו"

מועדו", [כפי שנתבאר לעיל].

ועוד אמר להם, שאף שניתן להבין מדוע לא למדו זאת מעצמם, כי אין אדם דן גזירה שווה מעצמו, אבל היה להם ללמוד זאת בעצמם מקל וחומר, שכן הפסח חמור מהתמיד שעונשו כרת.

וענו לו שבקל וחומר אין ללמוד, כי מצד שני

התמיד חמור מהפסח, שהוא קרב פעמים בכל

יום, וכולו כליל.

ומכל מקום, מאחר שלימד אותם הלכה

שנתעלמה מהם שהפסח דוחה את השבת, מיד

הושיבוהו בראש, ומינהו נשיא עליהם.

שכח ולא הביא סכין מערב שבת

כשחל ארבעה עשר בניסן בשבת, אי אפשר

להביא ביד סכין לשחיטת הפסח לעזרה בשבת,

כי בשבת אסור לטלטל מרשות לרשות, ולא

הותרה מלאכה בשבת לצורך הקרבת הפסח,

אלא דבר שלא היו יכולים לעשות מבעוד יום,

ולפיכך יש להביא את הסכין לעזרה מערב

שבת.

ומי ששכח ולא הביא סכין לעזרה מערב שבת,

יש לו תקנה, אם מביא טלה לפסחו, יתחוב

סכין בצמר, ואם מביא גדי לפסחו, יתחוב סכין

בין קרניו, וכך יביא את סכיניו לעזרה.

ואמנם, אם כבר הקדיש את הבהמות הללו

לפסחו, לא יוכל לעשות כן, כי אסור לעשות

עבודה בקדשים, כפי שלמדו מהכתוב, "לא

תַעֲבֹד בְּבֶכֶר שׁוֹרְףָה" (דברים ט"ו י"ט), וכשנותן משא

של סכין על הבהמה הרי הוא עושה עבודה

בקדשים.

אבל התקנה הזו מועילה, לכל העושים כפי

שהנהיג הלל, שלא להקדיש את הקרבן אלא

בעזרה, כדי שלא לבוא לידי מעילה, שמיד אחרי

שהבעלים מקדישים את הבהמה, סומכים ידם

עליה ושוחטים אותה ואין שהות למעול.

ומאחר שאין הבהמות קדושות עד הגיעם לעזרה

יכול לתת עליהם את הסכין כשמוליכם לעזרה.

ואף שרוב פעמים אין מקדישים בהמות לקרבן,

לא ביום טוב ולא בשבת, [כמבואר במשנה במסכת

ביצה]. כל זה בדברים שאין להם זמן קבוע

להביאם היום, שמאחר שיקריבם אחר השבת

ויום טוב, אין לו להקדישם בשבת ויום טוב,

אבל חובות שקבוע לו זמן להביאם בשבת,

כפסח שזמנו בשבת, מותר להקדישו בשבת [כן

אמר רבי יוחנן].

אמנם מצד אחר היה מקום לאסור את הבאת

הסכין על גבי הבהמות בשבת, שכן המנהיג

בעל חי טעון משא בשבת, עובר באיסור מחמר.

אם דרך הבהמה לשאת משא, יש בדבר איסור

תורה של מחמר. ואם אין דרך הבהמה לשאת

משא, איסור תורה אין כאן, אבל איסור מדברי

חכמים יש כאן.

ואם כן אף שאין דרך כבשים ותיישים לשאת

משא, יש בנתינת הסכין עליהם איסור מחמר

מדברי חכמים.

ומכל מקום אף שבדרך כלל הדבר אסור, מאחר

שאינו איסורו חמור, שהוא מדברי חכמים בלבד,

וגם אינו עושה כדרכו, אלא בשינוי [=כלאחר יד],

מותר לעבור עליו, כדי לקיים את מצוות הפסח.

יהירות הלל כשנתמנה לנשיא

באותו יום שמינו בני בתירה את הלל לנשיא,

היה יושב ודורש כל היום כולו בהלכות הפסח,

כדרך שהנשיא עושה.

ובתוך כך התחיל מקנטרם בדברים, אמר להם,

מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם,

עצלות שהיתה בכם, שלא שמתם שני גדולי

הדור, שמעיה ואבטליון.

אם אין נביאים הן בני נביאים הן

ובתוך כך שקנטרם הלל באו ושאלו אותו, רבי,

מי ששכח ולא הביא סכין מערב שבת, האם יש

לו תקנה להביאו בשבת על גבי בהמתו או שיש

לאסור זאת משום איסור מחמר.

אמר להם, הלכה זו שמעתי ושכחתי, אלא הנח להם לישראל, אם אין נביאים הם בני נביאים הם, ותראו מה יעשו.

למחרת, בארבעה עשר שחל בשבת, מי שפסחו טלה, תחב לו את הסכין בצמרו, מי שפסחו גדי [שאינו לו צמר, אלא שיער, ואין יכול לתוחבו בצמרו] **תחב לו בין קרניו.**

ראה הלל זה המעשה שעשו, ונזכר הלכה, ואמר, כך מקובלני מפי שמעיה ואבטליון, שהדבר מותר כמו שעשו.

המתייהר

אמר רב יהודה אמר רב, כל המתייהר, אם חכם הוא, חכמתו מסתלקת ממנו, אם נביא הוא, נבואתו מסתלקת ממנו.

אם חכם הוא, חכמתו מסתלקת ממנו, כמו שמצינו אצל הלל, שמאחר שהתחיל לקנטר את בני בתירא על שנתמנה עליהם לנשיאות, שכח הלכה ששמע, ולא ידע לענות.

ואם נביא הוא, נבואתו מסתלקת ממנו, כמו שמצינו אצל דבורה, שמאחר שאמרה, "חָדְלוּ פְּרוּזוֹן בְּיִשְׂרָאֵל חָדְלוּ עַד שְׁקִמְתִּי דְבוּרָה שְׁקִמְתִּי אִם בְּיִשְׂרָאֵל" (שופטים ה' ז'), שהיתה משפילה מנהיגים שלפניה ומתפארת בעצמה, נסתלקה נבואתה, ובקשה לעוררה, שנאמר "עוֹרֵי עוֹרֵי דְבוּרָה עוֹרֵי עוֹרֵי דְבָרֵי שִׁיר קוּם בְּרַק וְשִׁבָּה שְׁבִיבָה בְּוֹ אֲבִינָעִם" (שופטים ה' י"ב).

הכועס

ריש לקיש אמר, כל אדם שכועס, אם חכם הוא, חכמתו מסתלקת ממנו, אם נביא הוא, נבואתו מסתלקת ממנו.

אם חכם הוא, חכמתו מסתלקת ממנו, כמו שמצינו אצל משה במלחמת מדין, "וַיִּקְצַף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחֵיִל שְׂרֵי הָאֲלֹפִים וְשְׂרֵי הַמַּאֲוֹת הַבָּאִים מִצִּבְּאֵי הַמִּלְחָמָה" (במדבר ל"א י"ד), ומאחר שקצף, נעלמו ממנו הלכות גיעולי נכרים, והוצרך אלעזר לאומרם, כמו שנאמר, "וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל אַנְשֵׁי הַצִּבְּאָה הַבָּאִים לַמִּלְחָמָה זֹאת חֶקֶת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה" (במדבר ל"א כ"א)

ואם נביא הוא, נבואתו מסתלקת ממנו, כמו שמצינו אצל אלישע, שכעס על יהורם מלך ישראל, ואמר לו, "וַיֹּאמֶר אֶלְיִשָׁע חֵי ה' צְבָאוֹת אֲשֶׁר עִמָּדְתִּי לְפָנָיו כִּי לוּלִי פָּנָי יְהוֹשִׁפָט מְלָךְ יְהוּדָה אָנִי נִשְׂא אִם אֲבִיט אֶלְיָךְ וְאִם אֶרְאֶךָ" (מלכים ב' ג' י"ד), ומאחר שכעס, עברה ממנו רוח הנבואה, והיה צריך מנגן להסיר כעסו מעליו, להשיב עליו את הנבואה, כמו שנאמר, "וַעֲתָה קָחוּ לִי מְנַגֵּן וְהָיָה כִּנְגֹן הַמְּנַגֵּן וַתְּהִי עָלָיו יַד ה'" (מלכים ב' ג' ט"ו).

ואמר רבי מני בר פטיש, כל שכועס, **אפילו פוסקים עליו גדולה מן השמים, מורידים אותו, כמו שמצינו אצל אליאב בן ישי, שכעס, כמו שנאמר "וַיִּשְׁמַע אֱלִיאָב אֶחָיו הַגָּדוֹל בְּדָבָרוֹ אֶל הָאֲנָשִׁים וַיַּחַר אָף אֱלִיאָב בְּדָוִד וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה יַרְדֹּף וְעַל מִי נִטְשָׁתָּ מְעַט הַצֹּאן הַהֵנָּה בַּמִּדְבָּר אָנִי יַדְעֹתִי אֵת זִדְדָךְ וְאֵת רָע לְבָבְךָ כִּי לְמַעַן רְאוֹת הַמִּלְחָמָה יַרְדֹּף" (שמואל א' י"ז כ"ח), ומצינו בו שהפסיד גדולתו שכשהלך שמואל למשוח מלך מבני ישי והעבירו לפניו את כל בני ישי בכולם נאמר "וַיִּקְרָא יְשִׁי אֶל אֲבִינָדָב וַיַּעֲבְרֵהוּ לְפָנָיו שְׂמוּאֵל וַיֹּאמֶר גַּם בְּזָה לֹא בָחַר ה' . וַיַּעֲבֹר יְשִׁי שְׂמָה וַיֹּאמֶר גַּם בְּזָה לֹא בָחַר ה' . וַיַּעֲבֹר יְשִׁי שְׂבַעַת בָּנָיו לְפָנָיו שְׂמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל יְשִׁי לֹא בָחַר ה' בְּאַלְהָה" (שמואל א' ט"ז ח"י-י"ג) שמעולם לא נבחרו, ובאליאב נאמר, "וַיֹּאמֶר ה' אֶל שְׂמוּאֵל אֶל תַּבָּט אֶל מְרָאֵהוּ וְאֶל גְּבַח קוֹמָתוֹ כִּי מֵאִסְתִּיהוּ כִּי לֹא אֲשֶׁר יִרְאֶה הָאָדָם כִּי הָאָדָם יִרְאֶה לְעֵינָיִם וְה' יִרְאֶה לְלֵבָב" (שמואל א' ט"ז ז')** משמע שהיה נבחר קודם לכן, אבל עתה מאס בו, מחמת רגזנותו.

דפים סו-סז

הקרבת קרבן פסח דוחה טומאה

אף על פי שכהן טמא אסור לעבוד עבודה במקדש, אם היו רוב הציבור טמאים, הפסח קרב אפילו בטומאה, ולהלן יתבאר בעזה"י מהיכן דין זה למד.

א. מהכתוב "איש איש כי יהיה טמא לנפש".

לדברי רבי יוחנן, עניין זה שהפסח קרב בטומאה יש ללומדו מהכתוב, "דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי יְהִיָּה טָמֵא לְנֶפֶשׁ אוּ בְדָרְךָ רְחִיקָה לָכֶם אוּ לְדֹתֵיכֶם וְעָשָׂה פֶסַח לְה'. בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֶרְבִים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל מִצּוֹת וּמִרְרִים יֹאכְלֵהוּ" (במדבר ט' י"ג-א), שמשמע ממנו שדווקא יחידים טמאים נדחים לפסח שני אבל ציבור שנטמא אינו נדחה לפסח שני אלא עושה את פסח ראשון בטומאה.

- ורבי שמעון בן לקיש הקשה על הדברים הללו, מנין לדרוש באופן הנ"ל, שדווקא יחיד שנטמא נדחה לפסח שני, אבל ציבור שנטמאו עושים את הראשון בטומאה, שמא כך יש לדרוש, דווקא יחיד שנטמא יש לו תקנה לעשות פסח שני, אבל ציבור שנטמאו, אין להם תקנה כלל, ואינם עושים לא את הראשון ולא את השני.

- ואביי יישב, שעל כרחך בא הכתוב להקל על ציבור שנטמא יותר מיחיד שנטמא, ולומר, שציבור שנטמא יעשו בטומאה בראשון, ולא להחמיר על הציבור שנטמא, לומר שלא יעשה כלל.

שכן בכתוב נאמר "אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא לְנֶפֶשׁ", כלומר לטומאת מת, ומשמע שדווקא בטומאת מת נאמר החילוק בין יחיד לרבים, אבל בטומאות חמורות יותר, כגון זבים ומצורעים, אין חילוק בין יחיד לרבים.

ומעתה, אם בא הכתוב להקל על הציבור שנטמאו בטומאת מת, לומר שיעשו בראשון, מובן למה נאמר דווקא טומאת מת, לומר, שאם נטמאו ציבור בטומאות חמורות יותר, אינם עושים את הראשון בטומאה, אלא נדחים לשני כיחיד.

אבל אם כוונת הכתוב שדווקא בטומאת מת אין לציבור תקנה כלל, אבל טומאות חמורות יותר יש תקנה בשני כיחיד, אין להבין זאת, מדוע כשנטמאו טומאה חמורה יהיה להם תקנה, יותר מטומאה קלה.

ואין לומר שבאמת אם נטמאו ציבור בכל הטומאות אין להם תקנה כלל, ומה שהזכיר הכתוב טומאת נפש, לא בא לומר שרק בטומאה זו אין לציבור תקנה, אלא אדרבה, שרק בטומאה זו יש ליחיד תקנה, אבל יחיד שנטמא טומאה חמורה יותר, אין לו תקנה כלל. והסיבה שאין לומר זאת, כי מתוך כך שלא הזכירה תורה "לְנֶפֶשׁ" אלא לבסוף ומתחילה אמרה "אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא", משמע שבכל טומאה שנטמא יחיד יש לו תקנה להקריב פסח שני.

ואם כן כשהזכיר הכתוב טומאת מת, רצה לומר שהדין שבו הציבור שונה מהיחיד אמור רק כשנטמאו ציבור בטומאת מת, ואם כן וודאי בא הכתוב לומר שכשנטמאו ציבור בטומאת מת אינם נדחים, אלא מביאים את הראשון בטומאה.

ב. מהכתוב "וַיִּשְׁלְחוּ מִן הַמִּחְנֶה כָּל צְרוּעַ וְכָל זָב וְכָל טָמֵא לְנֶפֶשׁ".

לדברי רבי שמעון בן לקיש, עניין זה שהפסח קרב בטומאה, יש ללמוד מהכתוב, המצווה לשלח טמאים חוץ למחנה ומפרט טמאי מת זבים ומצורעים, "צו את בני ישראל וישלחו מן המִּחְנֶה כָּל צְרוּעַ וְכָל זָב וְכָל טָמֵא לְנֶפֶשׁ" (במדבר ה' ב'), שכן אם כל הטמאים משתלחים בשווה, די היה לכתוב שיש לשלח טמאי מתים, ומקל וחומר אתה למד, שאם טמאי מתים קלים משתלחים, כל שכן שזבים ומצורעים החמורים יותר משתלחים, ומתוך כך שנכתב שילוח בפני עצמו גם לזבים ומצורעים, על כרחך הסיבה לכך כי יש זמן שרק הם משתלחים, ולא טמאי מתים, וזהו בפסח הבא בטומאה, שהוא קרב על ידי טמאי מתים.

- אולם אביי הקשה על כך, שכן אם דין זה שפסח קרב בטומאה למד מהכתוב הזה באופן הנ"ל, עדיין יש להקשות, למה נכתבו גם זבים וגם מצורעים, די היה לכתוב זבים קלים, ואנו יודעים שמצורעים חמורים מהם משתלחים, ומתוך כך שנכתבו גם זבים וגם מצורעים, על כרחך יש זמן שרק מצורעים משתלחים, וזבים אינם משתלחים, וזהו פסח הבא בטומאה, ויש לך ללמוד מכאן, שגם בטומאת זיבה הוא קרב, ובאמת אין הדין כן, כמבואר במשנה בדף צ"ה.

הקרבת קרבן התמיד דוחה טומאה

אף על פי שכהן טמא אסור לעבוד עבודה במקדש, אם היו הכהנים טמאים, התמיד קרב אפילו בטומאה.

ודבר זה למד בגזרה שווה שכן בעניין קרבן התמיד "בְּמוֹעֲדוֹ", וכמו כן נאמר בקרבן פסח "בְּמוֹעֲדוֹ", ומעתה יש ללמוד בגזרה שווה, שכשם שהפסח קרב אפילו בטומאה, כך התמיד קרב אפילו בטומאה.

דף סז

[ויקרא י"ג מ"ה-מ"ו] וְהִצְרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הִנֵּגַע בְּגָדָיו יִהְיֶה פְּרָמִים וְרָאשׁוֹ יִהְיֶה פָּרוּעַ וְעַל שָׁפָם יַעֲטֶה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא. כָּל יְמֵי אֲשֶׁר הִנֵּגַע בּוֹ יִטָּמֵא טָמֵא הוּא בְּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמִּחְנֶה מוֹשְׁבּוֹ.

[במדבר ה' א'-ד'] וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. צו את בני ישראל וישלחו מן המִּחְנֶה כָּל צְרוּעַ וְכָל זָב וְכָל טָמֵא לְנֶפֶשׁ. מִזְכָּר עַד נִקְבָּה תִּשְׁלְחוּ אֶל מִחוּץ לַמִּחְנֶה תִּשְׁלְחוּם וְלֹא יִטָּמְאוּ אֶת מִחְנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי שׂוֹכֵן בְּתוֹכָם. וַיַּעֲשׂוּ כֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ אוֹתָם אֶל מִחוּץ לַמִּחְנֶה כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה כֹּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

שילוח טמאים מחוץ למחנה

לדברי הכל, הטמאים חלוקים לשלוש קבוצות לעניין שילוחם מחוץ למחנה. (א) המצורעים חמורים מכולם, שהם משולחים אף מחוץ למחנה ישראל, [ולהלן יתבאר בעזה"י, האם כשנכנסו למחנה ישראל, הם לוקים על כך]. (ב) זבים ובעלי קרי בינונים, שהם מותרים במחנה ישראל, ואסורים במחנה לוייה, [ואם נכנסו למחנה לוייה לוקים על כך]. (ג) קלים מכולם טמאי מת ושאר טומאות מגע, שהם מותרים אף

במחנה לוייה, ואינם אסורים אלא במחנה

שכינה, [ואם נכנסו למחנה שכינה לוקים על כד].

מחנה ישראל [תוך חומות ערי ישראל]	מחנה לוייה [שאר הר הבית חוץ לעזרה]	מחנה שכינה [כל עזרה]	
אסור	אסור	אסור	מצורע
מותר	אסור	אסור	זב ובעל קרי
מותר	מותר	אסור	שאר טמאים

ונחלקו חכמים, מנין אנו לומדים את הדין

הנ"ל, שהטמאים חלוקים לשלוש קבוצות, כפי

שנתבאר בעזה"י להלן.

ויש נפקא מינה ממחלוקתם לעניין אם מצורע

לוקה כשנכנס לפניו ממחיצתו, כלומר כשנכנס

למחנה ישראל שהוא אסור בו.

א. דעת רבי שמעון [שכמותו אמר רב חסדא].

נאמר, "וַיִּשְׁלְחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל צְרוּעַ וְכָל זָב וְכָל

טָמֵא לְנֶפֶשׁ", ללמד, שכל שלוש קבוצות

הטמאים הללו, (א) מצורעים. (ב) זבים, [וכן בעלי

קריין הלמדים מהריבוי "וְכָלִי"]. (ג) טמאי מת, [וכן

שאר טומאות מגע, כטמא שרץ, הלמדים מהריבוי

"וְכָלִי"]. משתלחות מן המחנה.

והנה, אם היה דין כולם שווה, די היה לכתוב,

"וַיִּשְׁלְחוּ מִן הַמַּחֲנֶה   כָּל טָמֵא

לְנֶפֶשׁ", ללמד שיש לשלח את הקלים מכולם,

כלומר טמא מת וטמא שרץ, והיינו למדים בקל

וחומר, שאם את הטמאים הקלים יש לשלח, כל

שכן שאת החמורים מהם יש לשלח, ומתוך כך

שנכתבו בפירוש כל שלוש קבוצות הטמאים,

"כָּל צְרוּעַ", "וְכָל זָב", "וְכָל טָמֵא לְנֶפֶשׁ", למדנו,

שכל אחת מהן יש לה דין לעצמה, ולכן הוצרך

לפרשה, ומכאן למדו לחלק ביניהן.

טמאי מת וטמאי שרץ הקלים, משולחים חוץ

למחנה אחת, כלומר חוץ למחנה שכינה.

זבים ובעלי קרי, שהם חמורים יותר, משולחים

חוץ לשתי מחנות, כלומר חוץ למחנה שכינה,

וחוץ למחנה לוייה.

ומצורעים, שהם חמורים מכולם, משולחים חוץ

לשלוש מחנות, כלומר חוץ למחנה שכינה, וחוץ

למחנה לוייה, וחוץ למחנה ישראל.

ומאחר שנאמר בכתוב הזה, "וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת

מַחֲנֵיהֶם", למדנו, שמלבד מצוות עשה של

שילוח חוץ למחנה, יש בדבר איסור לא תעשה,

והעובר עליו לוקה, ולכן כל אלו, אם נכנסו תוך

מחיצתם, ראויים ללקות.

אלא שלמעשה, המצורע שנכנס חוץ למחיצתו,

אינו לוקה, כי נאמר בו, "בְּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה

מוֹשְׁבֹו", ובכך ניתק הלאו שבו לעשה, לומר לך,

אם נכנס לתוך המחנה האסור לו, יצא חוצה לו,

וכלל בידינו, שכל לאו הניתק לעשה, אין לוקים

עליו, שכך אמר הכתוב, אם עברת על הלאו,

תקנתך לעשות את העשה, ובכך אתה נפטר.

ולדעת רבי יהודה, אין ללמוד דין זה,

שהטמאים חלוקים לשלוש קבוצות, מהכתוב,

"וַיִּשְׁלְחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל צְרוּעַ וְכָל זָב וְכָל טָמֵא

לְנֶפֶשׁ".

כי הסיבה שהזכיר הכתוב את כל שלוש קבוצות

הטמאים, אינה לחלק ביניהם לענין שילוח

מחנות, אלא להקיש את כולם לטמאי מת.

לומר לך, בשעה שטמאי מת משתלחים חוץ

למחנה שכינה, אז זבים ומצורעים משולחים

כדינם, שאם נכנסו לעזרה, חייבים כרת.

אבל בשעה שטמאי מתים מותרים להיכנס

לעזרה, כגון בשעת הקרבת הפסח כשרוב ציבור

טמאי מתים, שמותרים טמאי מתים להיכנס

לעזרה להקריב את הפסח, זבים ומצורעים

אינם משולחים כדינם, ואם נכנסו לעזרה,

פטורים מכרת.

ב. דעת רבי יהודה.

בעניין שילוח הטמאים נאמר, "וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת

מַחֲנֵיהֶם" ומתוך כך שלא נאמר, "וְלֹא יִטְמְאוּ

את מחנם", אלא את "מַחֲנֵיהֶם", משמע שתי

מחנות.

ומכאן יש ללמוד, שיש חילוק בין הקלים

מכולם, שהם טמאי מת ושאר טמאי מגע, לבין

החמורים מהם, כגון זבים ובעלי קרי ומצורעים.

הראשונים משתלחים חוץ למחנה אחת כלומר

חוץ למחנה שכינה, והאחרונים משתלחים גם

חוץ למחנה שניה כלומר חוץ למחנה לוייה.

ומתוך כך שנאמר בעניין המצורע, "בְּדָד יֵשֵׁב

מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבֹו", למדנו שעליו להיות

לבדו, בלא טמאים אחרים, ומכאן למדנו, שהוא

משתלח חוץ למחנה שלישית, כלומר חוץ

למחנה ישראל, שלא יהיה באותה מחנה עם

זבים ובעלי קריים.

ומאחר שהכתוב "בְּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה

מוֹשְׁבֹו", בא ללמד על כך שהמצורע משתלח

חוץ למחנה שלישית, אינו עשה הבא לנתק את

הלאו, "וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת מַחֲנֵיהֶם", ואם כן כל

הטמאים שנכנסו לפניו מהמקום האסור להם,

לוקים מחמת הכתוב "וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת

מַחֲנֵיהֶם", ואף מצורעים בכלל זה.

מת מותר להיות במחנה לוייה

לעיל נתבאר שטמאי מת מותרים במחנה לוייה

ואינם אסורים אלא במחנה שכינה.

ומבואר בברייתא, שלא רק טמא מת מותר במחנה לוייה, אלא אפילו המת עצמו מותר במחנה לוייה, שכן מצינו אצל משה, שהיה לוי, ולקח את עצמות יוסף ברשותו, שנאמר, "וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשָּׁבִיעַ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהִעֲלִיתֶם אֶת עֲצָמֹתַי מִזֶּה אֶתְכֶם" (שמות י"ג י"ט), הרי שהכניס את המת למחנה לוייה.

אם טמא מת זב שווים לשילוח

די לכתוב "כל טמא לנפש"

נתבאר לעיל [בדעת רבי שמעון], שאם זב וטמא מת שווים לדין שילוח, די לכתוב "וַיִּשְׁלְחוּ מִן הַמִּחָנֶה" [ ] כָּל טָמֵא לְנַפְשׁוֹ, ומכאן היינו למדים שאם הוא משתלח כל שכן שזב החמור ממנו משתלח.

ואמנם, אם היה כתוב רק "וַיִּשְׁלְחוּ מִן הַמִּחָנֶה טָמֵא לְנַפְשׁוֹ", כלומר טמא מת בלבד, לא היינו למדים בקל וחומר שגם הזב משתלח.

כי אף שזב חמור מטמא מת בדבר אחד, והוא, שטומאתו של הזב יוצאת מגופו.

בדבר אחר טמא מת חמור מזב, שטמא מת טעון הזאת מי חטאת שלישי ושביעי, ואינו נטהר בטבילה לבדה.

אבל מאחר שנאמר "וַיִּשְׁלְחוּ מִן הַמִּחָנֶה כָּל טָמֵא לְנַפְשׁוֹ", שהריבוי "וכל טמא לנפש" בא לרבות שאר טמאי מגע, מעתה יש לך ללמוד בקל וחומר משאר טמאי מגע, שאם שאר טמאי מגע משתלחים חוץ למחנה, כל שכן שזב החמור מהם שטומאתו יוצאת מגופו משתלח חוץ למחנה.

ואין לומר, שמצד שני שאר טומאות חמורות מזב, שכן בכל טומאות, הנוגע בהם נטמא אף אם היה הדבר לאונסו, מה שאין כן טומאת זיבה, שאין הזב נטמא בה אלא אם היתה הראיה לרצונו.

והסיבה שאין לומר כן, כי רק מראייה שניה של זיבה, שבה הזב נטמא טומאת שבעה, אין הזב מטמא באונס, אבל בראיה ראשונה, שהוא נטמא בה טומאת יום אחד עד הערב, הוא נטמא בה אף כשהיתה הראיה באונס, ואם כן לענין טומאת ערב, היא הטומאה שישנה בשאר טומאות מגע, אינן חמורות מטומאת זיבה.

אם זב ומצורע שווים

לשילוח די לכתוב "וְכָל זָב"

נתבאר לעיל [בדעת רבי שמעון], שאם מצורע וזב שווים לדין שילוח, די לכתוב "וַיִּשְׁלְחוּ מִן הַמִּחָנֶה" [ ] כָּל זָב, ומכאן היינו למדים שאם הוא משתלח כל שכן שמצורע החמור ממנו משתלח.

ואמנם, אם היה כתוב רק "וַיִּשְׁלְחוּ מִן הַמִּחָנֶה זָב", כלומר זב בלבד, לא היינו למדים בקל וחומר שגם המצורע משתלח.

כי אף שמצד אחד מצורע חמור מזב, שהמצורע טעון פריעה [=גידול שער הראש] ופרימה [של בגדיו] ואסור בתשמיש המיטה.

מצד שני זב חמור ממצורע, שהזב מטמא משכב ומושב, ומטמא כלי חרס בהיסט.

אבל מאחר שנאמר "וַיִּשְׁלְחוּ מִן הַמִּחָנֶה כָּל זָב", שהריבוי "וְכָל זָב", בא לרבות בעל קרי, מעתה יש לך ללמוד בקל וחומר מבעל קרי, שאם בעל קרי משתלח חוץ למחנה, כל שכן שמצורע החמור ממנו, [שהוא טעון פריעה ופרימה ואסור בתשמיש המטה], משתלח חוץ למחנה.

ואמנם לדעת האומרים, שבעל קרי טמא אפילו בראיה מועטת, יש לך לדחות קל וחומר זה, שכן בדבר זה בעל קרי חמור ממצורע, שהמצורע אינו מטמא אלא בשיעור גריס.

אלא שרבי שמעון, האומר שניתן ללמוד דין מצורע בקל וחומר מבעל קרי, הם כדעת רבי נתן משום רבי ישמעאל, שזב אינו מטמא אלא בראיה בשיעור סתימת נקב פי האמה, והוא הדין לבעל קרי שהוקש לזב, ואם כן, גם לטומאת קרי יש שיעור, ואינו חמור בזה ממצורע.

"וַיִּשְׁלְחוּ מִן הַמִּחָנֶה כָּל צְרוּעַ וְכָל זָב וְכָל טָמֵא לְנַפְשׁוֹ"

כבר נתבאר שהריבוי "וכל טמא לנפש", בא ללמד על שאר טמאי מגע, שהם משתלחים חוץ למחנה כטמאי מתים.

והריבוי "וְכָל זָב", בא ללמד, על בעל קרי שיהא משתלח חוץ למחנה כזב.

אכן הריבוי "כָּל צְרוּעַ", לא בא לרבות דבר, והסיבה שנכתב, כדי שיהא הלשון שווה בכל שלושת הדברים הנזכרים בכתוב.

שני דברים שמע רבי יוחנן מרבו

שני דברים אלו, שמעם רבי יוחנן מרבו יחד, ולכן היה מלמדם יחד.

א. מחילות ומערות שתחת העזרה, לא נתקדשו בקדושת העזרה.

ב. בעל קרי משתלח חוץ לשתי מחנות כמו הזב.

בעל קרי כמגע שרץ

שנינו בברייתא, שדינו של בעל קרי, כדינו של הנוגע בשרץ.

ואין לומר, שהכוונה לעניין זה, ששניהם משולחים מאותו מחנה, כי כבר נתבאר, שנוגע בשרץ משולח רק ממחנה שכינה, ובעל קרי משולח גם ממחנה לוייה.

וכמו כן אין לומר, שהכוונה לכך ששניהם טמאים עד הערב, כי בכל אחד מהם נאמר דין זה בפני עצמו, ואם כן מדוע תלו דינו של בעל קרי בדין נוגע בשרץ.

ומסקנת הסוגיה, שהכוונה לכך, **שכשם שנוגע בשרץ נטמא אף אם לא היתה הנגיעה לרצונו**, אלא לאונסו, **כך בעל קרי נטמא**, אף אם ראה קרי לאונסו.

דף סח

בועל נדה כטמא מת

עוד מבואר בברייתא שדינו של בועל נידה כדינו של טמא מת.

ואין לומר, שהכוונה לכך ששניהם טמאים טומאת שבעה, כי בכל אחד מהם נאמר דין זה בפני עצמו, ואם כן מדוע תלו דינו של בועל נידה בדין טמא מת.

אלא הכוונה לכך, **שכשם שטמא מת משולח רק ממחנה שכינה, ומותר במחנה לוייה, כך בועל נידה**, משולח רק ממחנה שכינה, ומותר במחנה לוייה.

בעל קרי יוצא מכלל שאר

טומאות לענין שילוח מחנות

נתבאר שלעניין שילוח מחנות חלוקים הטמאים לשלוש קבוצות (א) מצורעים המפורשים בפרשת שילוח מחנות. (ב) זבים המפורשים בפרשת שילוח מחנות, וכן בעלי קרי הלמדים מהריבוי.

(ג) טמאי מת המפורשים בפרשת שילוח מחנות, ושאר טומאות הלמדים מהריבוי.

והנה בכולם חוץ מבעל קרי, החמור יותר משולח יותר, ואין יוצא מכלל זה אלא בעל קרי, שהוא קל מטמא מת, שכן טמא מת שבעה, ובעל קרי טמא רק עד הערב, ובכל זאת בעל קרי משולח משתי מחנות, וטמא מת משולח ממחנה אחת.

והסיבה לכך, כי כשאנו למדים בכל דבר, דבר נוסף מהריבוי, יש לנו לרבות דבר הדומה לו, ובעל קרי הוא הדומה לזב, ולכן דינו כמותו.

פסוק אחר המשלח בעל קרי משתי מחנות

לדעת הברייתא ששנו לפני רב יצחק בר אבדימי מהכתוב הבא יש ללמוד שבעל קרי משתלח משתי מחנות "כִּי יִהְיֶה בְּךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקֶּרֶה לְיָגֵל וְיִצָּא אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה" (דברים כ"ג י"א).

מתחילה שנה השונה שכך הברייתא למדה מהכתוב שבעל קרי משתלח משתי מחנות.

"וְיִצָּא אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה" – זה מחנה שכינה, כלומר אם ראה קרי במחנה שכינה, יצא ממנה.

ו"לֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה" – כלומר, ולא יבוא למחנה לוייה, אלא למחנה ישראל.

אולם הקשו על הדברים הללו, הלא מאחר שהוא עודו עומד במחנה שכינה, אין לו לומר שלא יבוא למחנה לוייה, שהרי דרכו יצא למחנה ישראל.

ולפיכך אמרו, שכך יש ללמוד מהכתובים שבעל קרי משתלח חוץ לשתי מחנות.

"וְיִצָּא אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה" – זה מחנה לוייה, כלומר, אם ראה קרי במחנה לוייה, יצא ממנה.

ו"לֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה" – כלומר ולא יבוא למחנה שכינה, אלא למחנה ישראל.

ואין לומר ששני הכתובים מתייחסים למחנה לוייה שעומד בו וכוונת הכתוב למצוות עשה ולא תעשה כלומר יצא ממחנה לוייה ולא יכנס אליו.

והסיבה שאין לומר כן כי אם זו כוונת הכתוב די לומר "וְיִצָּא אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה" "לֹא יָבֹא אֶל תּוֹכּוֹ" ומתוך כך שנאמר שוב המילה "מחנה" על כרחך הכוונה למחנה אחר.

עבודות הפסח הנעשות בשבת לדברי הכל

כבר נתבאר בתחילת הפרק, שהקרבת קרבן פסח דוחה את השבת, ולהלן יתבאר בעזה"י, שלדעת רוב החכמים לא כל פעולה לצורך הקרבתו דוחה את השבת, אלא רק פעולות שלא היו יכולים לעשותן מערב שבת. ובמשנתנו נמנו הדברים הבאים:

א. שחיטתו.

ב. זריקת דמו.

- רש"י פירש, שהסיבה ששתי עבודות אלו נעשות בשבת, כי אי אפשר לעשותן מערב שבת,

שנאמר בעניין הקרבת הקרבנות, "זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים. אשר צנה ה' את משה בהר סיני ביום צותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם לה' במדבר סיני" (ויקרא ז' ל"ז-ל"ח), ללמד שאין ההקרבה כשירה אלא ביום בלבד.

ג. מיחוי קרביו.

הכוונה להוצאת הרעי ממעי הבהמה, כדי שלא יסריחו קודם חשיכה, ואופן ההוצאה יתבאר בעזה"י להלן.

ד. הקטר חלבי.

להלן יתבאר בעזה"י, מדוע עושים זאת בשבת,

ולא ממתנינים למוצאי שבת.

מיחוי קרבים

לדברי רב הונא – מיחוי הקרבים הוא ניקובם

בסכין, להוציא מהם את הרעי הרך שבתוכן.

- י"מ שמיחוי הוא מלשון המסה, כמו ממחה ושוּפך, שעל ידי נקיבת המעיים הוא מוציא פרש רך שכנוס בהן.

- וי"מ שמיחוי הוא מלשון הכאה וחבלה, כמו "תמחה את זכר עמלק".

ולדברי חייא בר רב – מיחוי הקרבים הוא,

שמגרר את המעיים מתוכן בסכין, להוציא משם

את הליחה האדומה הדבוקה שם. ומיחוי הוא

מלשון דבר בזוי, שמוציא את הדבר הגרוע שבקרבים.

ואמר רבי אלעזר שענין זה שמיחוי הוא לשון

דבר רע וגרוע מצינו אותו בכתוב "ורעו כבשים

פְּדָרָם וְחֲרָבוֹת מַחִים גָּרִים יֹאכְלוּ" (ישעיהו ה' י"ז),

שתרגם רב יוסף "ונכסיהן דרשיעיא צדיקיא

יחסנון" [=ונכסיהם של רשעים צדיקים יאכלו], הרי

שתרגום של "מחים" הוא "רשעים".

"ורעו כבשים פְּדָרָם"

הנביא אומר "ורעו כבשים פְּדָרָם וְחֲרָבוֹת מַחִים

גָּרִים יֹאכְלוּ" (ישעיהו ה' י"ז), ואמר מנשיא בר רב

ירמיה אמר רב שהכוונה לכך שהכבשים הם

ישראל יזכרו לרעות כדברם כלומר כפי

ההבטחות שדברו בם והובטחו על ידי נביא.

לדברי אביו – הכוונה להבטחה שבסוף הכתוב,

"וְחֲרָבוֹת מַחִים גָּרִים יֹאכְלוּ", שהצדיקים שהיו

עד עתה כגרים, יאכלו את חרבות הרשעים.

אולם רבא לא קיבל זאת כי מאחר שכתוב בו"ו

"וְחֲרָבוֹת ... " משמע שענין נוסף הוא.

ולדברי רבא – ההבטחה שנתכוון לה הנביא

באומרו "ורעו כבשים פְּדָרָם" היא, כמאמר רב

חננאל אמר רב, שיזכו כל הצדיקים להחיות

מתים, כמו שהחיו אליהו ואלישע.

ועניין זה למד בגזרה שווה, שכן נאמר כאן,

"ורעו כבשים פְּדָרָם", וכן נאמר, "רעה עמך בשבטך

צאן נחלתך שכני לבדך יער בתוך פרמל רעו בשן וגלעד

פימי עולם" (מיכה ז' י"ד), ו"בשן וגלעד" הם

אלישע ואליהו הבאים מהמקומות הללו,

[כמבואר להלן], ואם כן, כשם שאלישע ואליהו

החיו מתים, כך עתידים כל הצדיקים להחיות

מתים.

אלישע בא מהבשן

שנאמר, "יואל הראש ושפם המשנה ויעני ושפט

בבשן" (דה"א ה' י"ב), מבואר ששפט בבשן, והוא

אביו של אלישע, שנאמר, "ויאמר יהושפט האין פה

נביא לה' ונדרשה את ה' מאותו ויען אַחַד מעבדי מִלֶּךָ יִשְׂרָאֵל

ויאמר פה אֱלִישֶׁע בֶּן שָׁפָט אֲשֶׁר יָצַק מִים עַל יְדֵי אֱלֹהֵיו" (מלכים ב' ג' י"א).

אליהו בא מהגלעד

שנאמר, "ויאמר אליהו התשבי מתשבי גלעד אל

אחזב חי ה' אלקי ישראל אשר עמדתי לפניו אם יהיה

השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי" (מלכים א' י"ז א')

עתידים צדיקים שיחיו מתים

לעיל נתבאר, שלדברי רב חננאל אמר רב, יש

ללמוד מהכתובים, שעתידים צדיקים להחיות

מתים, כמו שהחיו אלישע ואליהו.

ולדברי רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, יש

ללמוד עניין זה, שעתידים צדיקים שיחיו מתים,

מהכתוב "פה אמר ה' צבאות עד ישובו זקנים וזקנות

בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מְשַׁעֲנֵתוֹ בְּיָדוֹ מֵרֵב יָמִים" (זכריה ח' ד')

, מבואר בכתוב שיהיו לכל משענות,

ומשענת היא דבר שמחיים בו מתים, כמו שאמר

אלישע לגחזי, כששלח אותו להחיות את הנער,

"ויאמר לגחזי חגר מתניף וקח משענתי בידך ולך פי תמצא

איש לא תברכנו וכי יברכך איש לא תעננו ושמרת משענתי

על פני הנער" (מלכים ב' ד' כ"ט).

מיתה לעתיד לבוא

לעתיד לבוא לא תהא מיתה בישראל, שעליהם

נאמר "בלע הקמות לנצח ומחה ה' אקים דמעה מעל כל

פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ כי ה' דבר" (ישעיהו

כ"ה ח'), כלומר, יבולע מלאך המות, ולא יהא לו

שלטון.

אולם בנוכרים שבאותו זמן, שעליהם נאמר,

"ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני נכר אפריכם

לעשותם קודם השבת, **אינם דוחים את השבת, בין כשיש בעשייתם מלאכה גמורה, ובין כשיש בעשייתם משום שבות** כלומר שאיסורם מדברי חכמים.

ולדעת רבי אליעזר – גם מכשירי מצווה שהיה יכול לעשותם קודם השבת **דוחים את השבת, בין כשיש בעשייתם מלאכה גמורה, ובין כשיש בעשייתם משום שבות.**

ובכלל מחלוקתם, (א) אם מותר להרכיב על כתפו את הכבש שמביא לעזרה דרך רשות הרבים. (ב) וכן אם מותר להביאו מחוץ לתחום. (ג) וכן אם מותר לחתוך יבלתו. שלדעת רבי אליעזר, כל הדברים הללו מותרים. ולדעת חכמים, כולם אסורים. [חוץ מחתיכת יבלת באופן מסוים, שיתבאר בעזה"י להלן].

וטעמי מחלוקת חכמים ורבי אליעזר תתבאר בעזה"י בהמשך.

איסור חתיכת יבלת במדינה ובמקדש

חיתוך יבלת לחה בכלי, היא מלאכה האסורה מהתורה בשבת ויום טוב, שהיא תולדת גוזז.

וחכמים אסרו לחתוך יבלת גם שלא בכלי, כגון בידו או בצפרניו או בשיניו.

אבל מותר לחתוך יבלת יבשה בידו ואין בכך שום איסור.

עד עתה נתבאר דין חיתוך יבלת במדינה, כשאין הכשר מצווה בחיתוכה.

ולהלן יתבאר בעזה"י דין חיתוך יבלת בקרבנות שבמקדש, שכן היבלת היא מום הפוסל את הקרבן, וכדי להכשירו, צריך לחותכה מהבהמה.

וכבר נתבאר, שנחלקו חכמים אם מכשירי מצווה דוחים את השבת גם כשיכלו לעשותם מערב שבת.

לדעת רבי אליעזר, הם דוחים את השבת, ולכן לדעתו, מי שיש יבלת בפסחו, חותך אותה ממנו אף בשבת, ומקריבו.

ולדעת חכמים, מכשירי מצווה שהיה יכול לעשותם מאתמול, אינם דוחים את השבת, ולכן לדעתם, מי שיש יבלת בפסחו, אסור לחותכה ממנו בשבת.

אמנם במשנה במסכת עירובין מבואר, שיש אופן שגם לדעת חכמים חותכים יבלת בשבת, כדי להכשיר את הבהמה לפסחו.

- י"א שהאופן המותר, הוא האופן המותר גם במדינה, כלומר כשהיתה היבלת **יבשה**, ומסירה בשינוי כגון **בידו**, שאין בזה שום איסור. [ויש מקשים עליהם, שכן יבלת יבשה נפרכת ואינה נחתכת, ולא היה קורא זאת התנא בשם חיתוך].

- וי"א שהאופן המותר הוא **אף** כשהיתה היבלת **לחה** ומסירה בשינוי כגון **בידו**, ששבות זו התירו גם חכמים [ויש מקשים עליהם, משום שלפי זה נמצא, שהתנא אומר את אותו הדין שתי פעמים].

מצוות יום טוב

שני כתובים סותרים נאמרו בענין יום טוב, כתוב אחד אומר, "שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת וּבָיִוִם הַשְּׁבִיעִי עֲצַרְתָּ לֵה' אֱלֹקֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה" (דברים ט"ז ח'), וכתוב אחד אומר, "בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצַרְתָּ תְהִיָּה לָכֶם כָּל מְלָאכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ" (במדבר כ"ט ל"ה), ונחלקו חכמים בישוב שני הכתובים.

לדעת רבי אליעזר – אין לו לאדם ביום טוב, אלא או אוכל ושותה, או יושב ושונה, כלומר **הרשות ביד כל אחד לבחור לו את אחד משני האופנים, או כולו לה' או כולו לכם.**

ולדעת רבי יהושע – יש לחלק את יום טוב, חציו לאכילה ושתיה, וחציו לבית המדרש, כלומר **חובה על כל אחד לקיים בכל יום טוב את שני האופנים, חציו לה' וחציו לכם.**

ימים שלדברי הכל יש

לשמוח בהם גם במאכל ומשתה

א. עצרת [=שבועות].

לדברי רבי אלעזר, הכל מודים בעצרת, דבעינן נמי לכם, כלומר שישמח בו במאכל ומשתה, להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שנתנה תורה בו.

ב. שבת.

לדברי רבה, הכל מודים בשבת, דבעינן נמי לכם, כלומר שמצווה לענגו במאכל ומשתה, שנאמר "אִם תָּשִׁיב מִשְׁבֹּת רְגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפִצֶיךָ בַּיּוֹם קִדְשֵׁי וְקָרְאתָ לְשַׁבָּת עֲנֵג לְקִדּוֹשׁ הִ' מְכַבֵּד וְכַבְּדוּהוּ מַעֲשׂוֹת דְּרַכֶּיךָ מִמְּצוֹא חֲפִצֶיךָ וְדַבֵּר דְּבָר" (ישעיהו נ"ח י"ג).

ג. פורים.

לדברי רב יוסף, הכל מודים בפורים, דבעינן נמי לכם, כלומר שישמח בו במאכל ומשתה כי נאמר בו "בַּיָּמִים אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הִיְהוּדִים מֵאוֹיְבֵיהֶם וְהַחֲדָשׁ אֲשֶׁר נִהְפְּדוּ לָהֶם מִיַּגוֹן לְשִׁמְחָה וּמֵאֲבֵל לַיּוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יָמֵי מְשֻׁתָּה וְשִׁמְחָה וּמְשֻׁלּוֹחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמִתְנֹנֹת לְאֲבִיּוֹנִים" (אסתר ט' כ"ב).

ימים שאין להתענות בהם

מר בריה דרבינא, כל השנה היה יושב בתענית

חוץ משלושת הימים הבאים.

א. עצרת – כי הוא יום שנתנה בו תורה.

ב. פורים – כי נאמר בו "יְמֵי מְשֻׁתָּה וְשִׁמְחָה".

ג. ערב יום הכיפורים – מהטעם המבואר להלן.

מצוות אכילה בערב יום הכיפורים

חייא בר רב מדפתי שנה ברייתא, בה מבואר, שמצווה לאכול בערב יום הכיפורים.

שכן נאמר בתורה, "וְעַנִּיתֶם אֶת נַפְשֵׁיכֶם בַּתְּשֻׁעָה לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב" (ויקרא כ"ג ל"ב), וכי בתשעה מתענים, והלא בעשרה מתענים, אלא לומר לך, **כל האוכל ושותה בתשיעי** [ומתענה בעשירי], מעלה עליו הכתוב, **כאילו מתענה תשיעי ועשירי**, [שכך כוונת הכתוב, מה שאתם עושים בתשעה, דהיינו אכילה ושתייה, אני קורא עינוי].

סעודת רב יוסף בעצרת

רב יוסף, ביום טוב של עצרת היה מצווה לאנשי ביתו להכין לו סעודה של עגלא תילתא [=עגל שלישי לבטן שהוא מובחר].

והיה מבאר מדוע חביב לו יום זה, שאם לא יום זה של נתינת תורה, שעל ידו למדתי תורה ונתרוממתי, כמה יוסף איכא בשוקא, כלומר הרבה אנשים בשוק ששם יוסף, ומה בני לבינם.

סעודת רב ששת בחזרת תלמודו

רב ששת, כל שלושים ימים היה חוזר על תלמודו, ונשען, ועומד על מפתן הבית, ואומר, "חדאי נפשאי חדאי נפשאי" [=שמחי נפשי שמחי נפשי] "לך קראי לך תנאי" [=בשבילך ולצורך שניתי וקריתי].

למי התועלת בתלמוד התורה

נתבאר, שרב ששת היה אומר, שלצורך עצמו קרא ושנה.

ואף שדרש רבי אלעזר שאלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר, "כֹּה אָמַר ה' אֵם לֹא בְרִיתִי [של] יוֹמָם וְלַיְלָה [דהיינו תלמוד תורה שנאמר בו "והגית בו יומם ולילה"] חֻקוֹת שָׁמַיִם וְאָרֶץ לֹא שָׁמַתִּי" (ירמיהו ל"ג כ"ה), ואם כן כשאדם קורא ושונה יש בכך הנאה לכל, ולא רק לעצמו, מכל מקום, מתחילה כשאדם עושה, לדעת עצמו הוא עושה.

טעמי המחלוקת אם מכשירי מצווה שהיה אפשר לעשותם מערב שבת דוחים את השבת

נתבאר, שלדברי הכל, הקרבת הפסח דוחה את השבת, ולכן גם כשחל ארבעה עשר בניסן בשבת שוחטים את הפסח ומקריבים אותו בו ביום.

אבל נחלקו חכמים, אם גם מכשירי הפסח, שהיה יכול לעשותם מערב שבת, כגון הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום, וחתיכת יבלתו, דוחים את השבת. לדעת רבי אליעזר, גם הם דוחים את השבת. ולדעת שאר החכמים [=רבי יהושע ורבי עקיבא], אינם דוחים את השבת. ולהלן יתבארו בעזה"י טעמי החכמים הללו.

רבי אליעזר לומד היתר בקל וחומר ממלאכות

במשנתנו מבואר שלדעת רבי אליעזר, יש ללמוד בקל וחומר הבא, שדברים אלו, כגון הרכבת הפסח על כתפיו דרך רשות הרבים, והבאתו מחוץ לתחום, וחתיכת יבלתו, מאחר שנעשים לצורך הקרבת הפסח, דוחים את השבת.

שכן כבר נתבאר, שאפילו שחיטת הפסח, שהיא מלאכה גמורה האסורה בשבת ויום טוב, דוחה את השבת.

ואם כן, כל שכן שהדברים הנ"ל, שאינם אסורים אלא מדברי חכמים, שידחו את השבת.

ורבי יהושע השיב על קל וחומר זה ודחאו, שכן מצינו מצווה אחרת, שהתירו בה מלאכות גמורות, ואסרו בה דברים שאיסורם מדברי חכמים, כי היה יכול לעשותם מבעוד יום ומצווה זו, היא יום טוב, שלצורך שמחת יום טוב מותר לשחוט ולבשל ביום טוב, אף על פי שהן מלאכות האסורות, ואסור להביא דבר מחוץ לתחום, אף על פי שאין בכך אלא איסור מדברי חכמים, [והסיבה לכך כי היו יכולים להביאו מאתמול].

וכמו כן בפסח, אף על פי שמלאכה גמורה מותרת בו, אין זה אלא משום שאי אפשר לעשותה מאתמול, אבל דבר שהיה אפשר לעשותו מאתמול, אינו דוחה את השבת, אף על פי שאינו מלאכה אלא איסור שבות.

אמנם תשובה זו, היא כדעת רבי יהושע, האומר, ששמחת יום טוב היא מצווה, [כפי שנתבאר לעיל], ואם כן דומה היא לפסח שהוא מצווה, ויש ממנה ראייה, שאף לצורך מצווה, לא התירו דבר שיכלו לעשות מבעוד יום, אף על פי שאינו אלא שבות.

אבל לדעת רבי אליעזר עצמו, אין להביא ראייה

משמחת יום טוב, כי לדעתו, שמחת יום טוב היא רשות ולא מצווה [כפי שנתבאר לעיל], ואם כן, אפשר שדווקא לצורך דבר הרשות, לא התירו שבות שהיה יכול לעשות מבעוד יום, אבל לצורך הפסח, שהוא מצווה, התירו שבות גם כשהיה יכול לעשות מבעוד יום.

ורב אשי אמר, שדברי רבי יהושע נאמרו גם לדעת רבי אליעזר, שכן אם ביום טוב, שהתירו לעשות בו מלאכה אפילו לצורך שמחת יום טוב שהיא רשות, בכל זאת לא התירו לעשות בו שבות, כל שכן שבשבת, שלא התירו בה מלאכה אלא לצורך מצווה, שלא התירו בה שבות כלל.

ומכל מקום, גם דברים אלו רבי אליעזר דוחה, כי לדעתו שבות לצורך מצווה עדיפה על שבות לצורך רשות, ואם כן, אף שלא התירו שבות לצורך שמחת יום טוב שהיא רשות, יש להתיר שבות לצורך שחיטת פסח שהיא מצווה.

דף סט

רבי אליעזר לומד היתר בקל וחומר

ממכשירים שלאחר שחיטה

בברייתא מבואר שלדעת רבי אליעזר, יש ללמוד בקל וחומר הבא, שדברים אלו, כגון הרכבת הפסח על כתפיו דרך רשות הרבים, והבאתו מחוץ לתחום, וחתיכת יבלתו, מאחר שנעשים לצורך הקרבת הפסח, דוחים את השבת.

שכן כבר נתבאר, שמכשירי מצווה שלאחר השחיטה, כגון מיחוי הקרבים, דוחים את השבת, אף על פי שכבר נתקיימה המצווה, וכבר יצא ידי חובתו, ולא יתבטל מהמצווה אם לא יעשה.

ואם כן, כל שכן שהדברים הנ"ל, שאם לא יעשה תתבטל המצווה, דוחים את השבת, כדי שיקיים את המצווה.

ומתחילה השיב רבי עקיבא ואמר, שיש חילוק בין מכשירי מצווה שקודם שחיטה, לבין מכשירי מצווה שאחר שחיטה, שכן אחר השחיטה שכבר נתקיימה המצווה בהכשר, כל מכשיריה הם מכשירי מצווה בוודאי, אבל קודם השחיטה יש לחוש שמא ימצא בה פסול, ונמצא שכשחיללו בשבילה את השבת, לא היה הדבר לצורך הכשר מצווה.

אולם דברים אלו אינם תשובה על הקל וחומר, כי בוודאי אין להימנע מעבודה בשבת מחשש כזה, שאם כן גם השחיטה תהא אסורה, שמא ימצא הזבח פסול.

ולפיכך השיב רבי עקיבא תשובה אחרת, והיא, שיש חילוק בין מכשירי מצווה שקודם המצווה, לבין מכשירי מצווה שאחריה, שכן אחרי קיום המצווה, מאחר שהמצווה כבר דחתה את השבת, מעתה היא גוררת את מכשיריה להיות כמותה, ולא אסרו בה על השבות, אבל קודם קיום המצווה, שעדיין לא דחתה המצווה את השבת, גם מכשיריה אינם דוחים את השבת, אף במקום שבות.

רבי עקיבא לומד איסור בבנין אב מהזאה

לדעת רבי עקיבא, יש ללמוד בבנין אב הבא, שמכשירי מצווה, כגון הרכבת הפסח על כתפיו דרך רשות הרבים, והבאתו מחוץ לתחום, וחתיכת יבלתו, אף על פי שנעשים לצורך הקרבת הפסח, ויש בהם איסור שבות בלבד, אינם דוחים את השבת.

שכן מצינו שמי שנטמא במת, שכדי להיטהר מזים עליו מי חטאת ביום השלישי וביום השביעי ונטהר למוצאי היום השביעי, אם חל יום שביעי שלו בשבת ערב הפסח, אין מזים עליו מי חטאת בשבת זו, לטהרו שיוכל לאכול הפסח בלילה, אף על פי שהזאת טמא מת אינה אסורה בשבת אלא מדברי חכמים, [מטעם שיתבאר בעזה"י להלן].

וכמו כן הרכבת הפסח על כתפיו דרך רשות הרבים, והבאתו מחוץ לתחום, וחתיכת יבלתו, אף על פי שנעשים לצורך הקרבת הפסח, ויש בהם איסור שבות בלבד, אינם דוחים את השבת כדי שיוכל לעשות הפסח.

ומתחילה רצו לומר, שענין זה שהזאה של טמא מת אינה דוחה את השבת אף לצורך הקרבת הפסח, למדה רבי עקיבא מעצמו, כי מרבי אליעזר רבו לא למד אלא שההזאה אינה דוחה את השבת לצורך אכילת תרומה. ולכן רבי אליעזר לא קיבל דברי רבי עקיבא, כי לדעת רבי אליעזר, יש לחלק בין הזאה לצורך אכילת תרומה, שמאחר שהפרשת תרומה אינה דוחה שבת, אין להזות בשבת על טמא מת לטהרו באכילת תרומה, מה שאין כן לענין הקרבת הפסח, מאחר שהפסח עצמו דוחה שבת, גם ההזאה לטהר טמא מת להקריבו דוחה שבת.

אולם מסקנת הגמרא, שענין זה עצמו, שההזאה של טמא מת לצורך הקרבת הפסח אינה דוחה את השבת, למד רבי עקיבא מרבי אליעזר.

- במשנתנו פירש רש"י, שסיבת האיסור היא, כי המטהר את האדם דומה למתקנו, ולכן אסרו זאת חכמים, שהדבר נראה כמלאכה.

- אולם בגמרא מבואר, שהטעם לכך שגזרו חכמים על הדבר, כי חששו שמא יטלטלו את מי החטאת ארבע אמות ברשות הרבים.

אמנם אף על פי שרבי אליעזר עצמו לימד את רבי עקיבא דין זה, שהזאת טמא מת אינה דוחה את השבת לצורך קיום הפסח, שכח רבי אליעזר דין זה.

ולפיכך השיב על דברי רבי עקיבא ואמר, שכשם שיש ללמוד בקל וחומר, שמכשירי מצווה כהרכבת הפסח והבאתו חוץ לתחום וחתיכת יבלתו דוחים את השבת, כך יש ללמוד בקל וחומר, שההזאה דוחה את השבת.

והקל וחומר הוא כפי שנתבאר לעיל, מאחר שאפילו שחיטת הפסח, שהיא מלאכה גמורה האסורה בשבת ויום טוב, דוחה את השבת.

כל שכן שהזאת טמא מת, שאינה אסורה אלא מדברי חכמים, שתדחה את השבת.

ורבי עקיבא ביקש להזכיר לרבי אליעזר, שהוא עצמו לימד אותו שההזאה של טמא מת אינה דוחה את השבת, אבל לא רצה לומר לו בפירוש, כי אין זו דרך ארץ, ולפיכך אמר לו את הדברים הבאים, שאינם נכונים, אבל על ידם יוכל רבי אליעזר להיזכר, שההזאה אינה דוחה את השבת, כי ניתן לעשותה גם אחר השבת, ואינה כהקרבת הפסח שיש לה זמן קבוע.

וכך אמר לו רבי עקיבא לרבי אליעזר, אדרבה, יש ללמוד מקל וחומר, ששחיטה עצמה לא תדחה את השבת, שכן דבר פשוט הוא, שההזאה, אף על פי שיש בה רק איסור שבות, אינה דוחה את השבת לצורך הקרבת הפסח, ומעתה קל וחומר לשחיטה, שיש בה איסור מלאכה, שאינה דוחה את השבת.

וכששמע רבי אליעזר דברים אלו, לא נזכר שבאמת הזאה אינה דוחה את השבת, ויש חילוק בינה לשחיטה, בכך שלשחיטה יש זמן קבוע, ואילו את ההזאה ניתן לעשות גם אחר השבת.

ולפיכך הקפיד על רבי עקיבא, כי ידע שדבריו שלמד ששחיטה לא תדחה את השבת לא יתכנו, שהרי דין זה ששחיטה דוחה את השבת מפורש הוא בתורה, ולפיכך אמר לרבי עקיבא:

עקיבא, בשחיטה השבתני, בשחיטה תהא מיתתו, עקרת מה שכתוב בתורה "וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ" (במדבר ט' ב'), שמכאן יש ללמוד שהפסח קרב אף בשבת.

ומאחר שהקפיד רבי אליעזר, ולא נזכר שהוא עצמו לימד שההזאה אינה דוחה את השבת, הוכרח רבי עקיבא לפרש דבריו, ואמר לרבו, אל תכפרני בשעת הדין, כך מקובלני ממך, הזאה שבות היא, ואינה דוחה את השבת, שאינה דומה לשחיטת הפסח, כי בשחיטת הפסח נאמר "בְּמוֹעֲדוֹ", ללמד, שאי אפשר לעשותה ביום אחר, ולכן היא דוחה את השבת, מה שאין כן ההזאה, מאחר שניתן לעשותה ביום אחר, אינה דוחה את השבת.

ואף שלדעת רבי אליעזר, הרכבת הפסח והבאתו חוץ לתחום וחתיכת יבלתו גם כן דוחים את השבת, אף על פי שלא נאמר בהם "בְּמוֹעֲדוֹ", אין זה דומה להזאת טמא מת, שכן יש לחלק בין מי שהוא טהור, וכבר מחויב לעשות הפסח, שמאחר שמותר לו לעשות מלאכות בהקרבת הפסח, לא אסרו לו חכמים מכשירי מצווה הנצרכים לו לקיום חיובו לעשות הפסח, מה שאין כן טמא, שעתה הוא פטור מלעשות הפסח, לא התירו לו להזות, כדי שיתחייב בפסח.

אכן למסקנת הסוגיה להלן, אם דעת רבי אליעזר, שטמא מת בשביעי שלו, כל זמן שלא גמר טהרתו, אין שוחטים עליו הפסח, מאחר שהדבר מעכב את פסחו, הרי זה כשאר מכשירי מצווה, שלדעתו הם דוחים את השבת, ומזים עליו בשבת.

והסיבה שאמר רבי אליעזר, שאין מזים עליו בשבת, כי לדעתו, שוחטים את הפסח על טמא מת בשביעי שלו גם קודם שגמר טהרתו, כי ראוי להיות טהור בלילה אם יגמור סדר טהרתו, ואם כן, ההזאה אינה מעכבת את הבאת פסחו, אלא שאם לא יטהר, לא יוכל לאכול מהפסח בלילה, ומאחר שאין הדבר מעכב, אין מזים עליו בשבת.

לחמם מים בשבת כדי למול את התינוק

היו רגילים לרחוץ את התינוק בחמין קודם המילה כדי לחזקו ורק אחר כך היו מלים אותו, ורחיצה זו אינה חלק ממצוות מילה, אלא מכשירי מצווה בלבד.

ולפיכך, לדעת חכמים, האומרים שמכשירי מצווה אינם דוחים את השבת, אם לא חיממו מים מערב שבת, דין פשוט הוא, שאין לחמם מים בשבת כדי שיוכלו למול.

ולהלן יתבאר בעזה"י, מה הדין לדעת רבי אליעזר, האומר, שמחללים את השבת אף לצורך מכשירי מצווה של מצווה הדוחה שבת, ובתנאי שיהא הדבר עבור מי שהמצווה כבר מוטלת עליו, [להוציא מי שעתה פטור ממנה, שאין מחללים את השבת כדי להביאו לידי כך שיתחייב בה].

לדברי רבה – יש חילוק בין תינוק בריא, שראוי למולו כבר עתה, שמאחר שכבר מוטלת עליו המצווה, **מותר לחמם עבורו מים לחזקו**, לבין תינוק חולה, שאינו ראוי למול אלא אם כן ירחצוהו במים חמים, שמאחר שעוד לא מוטלת עליו המצווה, **אין לחמם מים חמים עבורו**.

ולדברי רבא – גם לצורך תינוק בריא אין לחמם מים, כי ממה נפשך, אם ראוי למול בלא רחיצה, למה יחללו שבת בדבר שאין בו צורך, ואם אינו ראוי למול בלא רחיצה, הרי הוא כחולה. ומבואר מלשון הגמרא, שבאמת דעת רבא, **שלעולם אין התינוק ראוי למילה אלא אחר הרחיצה, ולכן אין לחמם עבורו מים להכניסו לכלל החיוב, כי עתה אין החיוב מוטל עליו, משום שהוא נחשב כחולה, שאין למולו**.

אמנם לפי מסקנת הסוגיה להלן, שלדעת רבי אליעזר, ערל שאינו ראוי להבאת הפסח מחויב למול ולהביא פסח, ואם לא מל, ענוש כרת, **לכאורה הוא הדין לענין זה, מאחר שיכולים לחמם מים להביא את התינוקות לידי חיוב מילה, יש לחמם להם מים, ולמולם בשבת**. ויל"ע בדבר.

מי בכלל עונש כרת כשלא עשו הפסח

"וְהָאִישׁ אֲשֶׁר הוּא טְהוֹר וּבְדָרְךָ לֹא הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּיךָ כִּי קָרְבָן ה' לֹא הִקְרִיב בְּמַעַדוֹ חֲטָאוֹ וְשָׂא הָאִישׁ הַהוּא" (במדבר ט"ו"ג).

מבואר בכתוב שמי שהיה יכול לעשות הפסח ולא עשה הרי זה חייב כרת.

ומבואר בברייתא, שערל שיכול למול עצמו, אף על פי שכל זמן שלא מל אינו ראוי להקריב קרבן פסח, אינו דומה לטמא ולמי שהיה בדרך רחוקה, שמאחר שאינם יכולים להקריב הפסח הם פטורים מכרת, אלא הוא חייב כרת.

והחילוק ביניהם הוא, שהטמא והרחוק אין באפשרותם להביא עצמם לידי הכשר, אבל הערל יכול למול עצמו, ומאחר שיכול להביא עצמו לידי הכשר, ולא הביא, הרי זה חייב כרת.

והנה לעיל נתבאר, שלדעת רבי אליעזר, טמא מת בשביעי שלו, אין מזים עליו מי חטאת בשבת להביאו לידי הכשר הפסח.

ומתחילה אמרו שהסיבה לכך היא, כי מאחר שעתה אינו ראוי להקרבה, אין המצווה מוטלת עליו, ולכן אין צריך לחלל בשבילו את השבת.

ומבואר, שאף שיש אפשרות להביאו לידי חיוב על ידי טהרתו, מאחר שעתה אינו בכלל החיוב, אינו מחויב להביא עצמו לכלל החיוב.

ולפיכך הקשו, מדוע אין לפטור ערל מכרת מהטעם הזה, הלא עתה אין המצווה מוטלת עליו, ואם כן [מצד מצוות הפסח], אינו מחויב למול עצמו, להביאו לכלל החיוב, ולמה יתחייב כרת.

וישבו, שיש חילוק בין טמא מת בשביעי שלו, לבין ערל.

שטמא מת בשביעי שלו, אף על פי שיכול להיטהר לערב, כל זמן שלא נטהר, יש לו דין טמא מת לכל דבר, שאין שוחטים עליו את הפסח, ומהטעם הזה שהוא כטמא מת לכל דבר, אם היו רוב ציבור טמאי מת בשביעי שלהם, הם נדחים לפסח שני, כדין ציבור שהיו טמאי מתים, ומאחר שציבור נדחים לשני, ואינם מחויבים לטהר עצמם לעשות את הראשון, גם היחיד אינו מצווה לטהר עצמו לעשות הראשון, כי כלל בידינו, שכל דבר שאינו מוטל על הציבור, אינו מוטל על היחיד.

אבל הערל אינו כן, שהרי אם היו רוב הציבור ערלים, מחויבים למול עצמם לעשות הפסח, ולכן גם כשהיחיד ערל, הוא מחויב למול עצמו לעשות הפסח, ואם לא מל ענוש כרת.

אולם דברים אלו דחויים מברייתא אחרת, ממנה למדו, שגם טמא מת בשביעי שלו מחויב לעשות הפסח, ואם לא עשה את הפסח חייב כרת.

ולפיכך **מסקנת הסוגיה, שערל וטמא מת בשביעי שלו שווים הם, שמחויבים להביא עצמם לידי חיוב עשיית הפסח**.

הערל חייב למול עצמו ולעשות הפסח, ואם לא מל, חייב כרת על שלא עשה הפסח.

וטמא מת בשביעי שלו חייב לעשות הפסח, אלא שדבר זה תלוי במחלוקת שנחלקו חכמים בפרק האשה. י"א שטמא מת בשביעי שלו אין שוחטים עליו את הפסח עד שיגמור טהרתו, ולדעה זו, חייב לגמור טהרתו לעשות הפסח, ואם לא גמר טהרתו, ולכן לא עשה הפסח, חייב כרת. וי"א שטמא מת בשביעי שלו, מאחר שיכול להיות טהור לערב, כבר עתה שוחטים עליו את הפסח, אף על פי שעוד לא גמר טהרתו, [וכן דעת רבי אליעזר], ולדעה זו, מאחר ששחטו עליו הפסח, מעתה אם לא טיהר עצמו, פטור מכרת, כי בכך ששחטו עליו הפסח יצא ידי חובתו, ואף על פי שמחמת טומאתו לא יוכל לאכול מהפסח, אין האכילה מעכבת. ואין זה כפסח שנשחט לזקן וחולה שאינם יכולים לאוכלו, שהוא פסול, כי פסח זה נשחט למי שיש לו כח לאוכלו, אלא שהוא אסור בכך כי לא נטהר.

פסק ההלכה בענין אם

מכשירי מצווה דוחים את השבת

נתבאר לעיל, שנחלקו חכמים בעניין הקרבת הפסח, שהיא עצמה דוחה את השבת, האם גם מכשיריה דוחים את השבת. וכמו כן נחלקו חכמים במסכת שבת לעניין מצוות מילה, שהיא עצמה דוחה את השבת, האם גם מכשיריה דוחים את השבת.

ובשני המקומות הללו, אמר רבי עקיבא, שהכלל הוא, שכל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת, אינה דוחה את השבת, וכל מלאכה שאי אפשר לעשותה מערב שבת, [כשחיטת הפסח והמילה עצמה], דוחה את השבת.

ובשני המקומות הללו אמר רב יהודה אמר רב הלכה כרבי עקיבא.

ואמרו, שהסיבה שהוצרך רב יהודה לפסוק בפירוש כרבי עקיבא בשני המקומות, כי אם היה פוסק כן במקום אחד בלבד, היה ניתן לחשוב, שבמקום השני אין הלכה כמותו, כי חיובו גדול יותר, ובו גם מכשירי מצווה שהיה יכול לעשות מערב שבת ידחו את השבת.

- והחומרא שיש במצוות מילה היא, שנכרתו עליה שלוש עשרה בריתות.

- והחומרא שיש במצוות הפסח, שאם ביטל אותה חייב כרת, [ללא תקנה, מה שאין כן במילה, אף שהמבטלה לגמרי חייב כרת, אם לא מל היום, כשימול למחר נפטר מהכרת].

דפים ט-ע

כיון שנתבאר בדפים הקודמים, שיש דברים בקרבן הפסח עצמו, שאינם דוחים את השבת, כהרכבתו, והבאתו מחוץ לתחום, וחתיכת יבלתו, לפיכך שנו כאן דין חגיגת ארבעה עשר, שאפילו הקרבתה אינה דוחה, לא את השבת, ולא את הטומאה, כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

מתי מביאים חגיגת ארבעה עשר

קרבת פסח צריך להיאכל לשובע, שתהא הנאה מאכילתו, ולפיכך אם נמנו על הפסח בני אדם מרובים שלא די בפסח לבדו להשביע את כל בני החבורה, כי יגיע לכל אחד מהם מעט ממנו, יש להם להביא עמו קרבן שלמים, שיאכלו מבשרו תחילה, וכך תהא אכילת הפסח לשובע, וקרבת שלמים זה הבא עם הפסח, קרוי קרבן חגיגה של יום ארבעה עשר.

וקרבן זה אינו חובה כפסח עצמו, שכן אינו בא אלא כדי שתהא אכילת הפסח על השובע, שכך היא קרויה אכילה ראויה, ומאחר שאכילת הפסח עצמו אינה מעכבת את הכשרו, אין חובה להביא עמו קרבן חגיגה, ולכן חגיגה זו אינה קרבה אלא בחול, ובזמן שהפסח קרב בטוהרה.

אבל אם לא יתקיימו כל שלושת הדברים הנ"ל, [א] אכילתו מועטת לכל אחד מהמנויים. (ב) קרב בחול. (ג) קרב בטוהרה, אין מביאים קרבן זה. ולכן,

(א) כשחל ארבעה עשר בשבת, אין מביאים עמו חגיגת ארבעה עשר, כי אינה דוחה את השבת.

(ב) וכמו כן אם היו רוב ציבור טמאים, והפסח קרב בטומאה, אין מביאים עמו חגיגת ארבעה עשר, כי אינה דוחה את הטומאה.

(ג) וכמו כן אם היו בני חבורה מועטים, שיש מהפסח הרבה לכל אחד מהם, אין מביאים עמו חגיגת ארבעה עשר.

וכתבו התוס', שהדינים הנ"ל, שחגיגת ארבעה עשר אינה חובה, ולכן אינה דוחה לא שבת ולא טומאה, הם כדעת משנתנו, אבל לדעת בן תימא והברייתא המובאים להלן, חגיגת ארבעה עשר היא חובה, ולמדה מהכתוב "וְלֹא יִלִּין לְבַקֵּר זֶבַח חַג הַפֶּסַח", ומאחר שלדעתם היא חובה, היא קרבה גם בשבת וגם בטומאה, כפסח, וככל חובות שקבוע להם זמן.

עוד כתבו התוס' שכן הוא לפירושם אולם לפירוש רש"י להלן מודה בן תימא שחגיגת ארבעה עשר אינה דוחה את השבת ורק לדעת יהודה בן דורתאי חגיגת ארבעה עשר דוחה את השבת כפי שיתבאר בעזה"י בהמשך.

דיני חגיגת ארבעה עשר

א. דעת משנתנו.

חגיגת ארבעה עשר דינה כשאר קרבנות שלמים, שאינה חובה אלא שהיא באה כדי שיאכל הפסח לשובע. ולפיכך,

- היא באה בין מהצאן, [כבשים או עזים], ובין מהבקר.

- וכמו כן היא באה בין מזכרים ובין מנקיבות.

- וכמו כן היא באה בין מבני שנה, ובין מבני שנים או יותר.

- וזמן אכילתה הוא שני ימים ולילה אחד.

- ובשרה נאכל בכל האופנים שרגילים לאכול בשר שלמים, כגון צלי או שלוק או מבושל.

- והכל מותרים לאוכלה, ולא רק בני חבורת

ב. דעת בן תימא וברייתא שבגמרא.

חגיגת ארבעה עשר דינה כקרבת פסח, כי הוקשה לו בכתוב "לא תשחט על חמץ דם זבחי ולא ילין לבקר זבח חג הפסח" (שמות לד ל"ד כ"ה), שכן לדעת הברייתא "זבח חג" זה חגיגת ארבעה עשר ו"הפסח" זה קרבן פסח, ומאחר שהוקשה חגיגת ארבעה עשר לקרבן פסח, דינה כמותו. **ולפיכך,**

- אינה באה אלא מהצאן, [כבשים או עזים].

- ואינה באה אלא מהזכרים.

- ואינה באה אלא מבני שנה.

- וזמן אכילתה הוא בליל ראשון של פסח בלבד.

- ובשרה נאכל צלוי בלבד.

- ואין מותרים לאוכלה אלא בני חבורת הפסח.

ונסתפקו בגמרא, האם לדעת בן תימא, לענין איסור שבירת עצם אין דין החגיגה כדין הפסח, וזאת משום שלענין זה נאמר המיעוט, "וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ" (שמות י"ב מ"ו), לומר בפסח לא תשברו עצם, אבל בקרבנות אחרים אין הדבר אסור, ובכלל זה חגיגת ארבעה עשר. או שהמיעוט "וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ", לא נאמר לענין חגיגת ארבעה עשר, אלא לענין פסח פסול, כלומר, בפסח כשר לא תשברו עצם, [והוא הדין בחגיגת ארבעה עשר, שדינה כדין הפסח], אבל בפסח פסול אין הדבר אסור, והשובר עצם בפסח פסול, אינו לוקה על כך.

דף ע

חגיגת חמישה עשר

ביום טוב של פסח [או באחד משאר שבעת ימי הפסח], מצווה להביא קרבן שלמים הקרוי חגיגה, ודינו כשאר שלמים, הקרבים מזכרים ונקבות, מבקר וצאן, בני שנה ויותר, ונאכלים לשני ימים ולילה אחד.

וקרבן זה הוא חובה, ולפיכך אין מביאים אותו אלא מהחולין, ככל חובות [חוץ משלמי שמחה], שאין מביאים אותם אלא מהחולין.

ולפיכך, מי שהפריש בהמה בשביל שתהא חגיגת ארבעה עשר, ולבסוף לא הקריבה, לא יוכל להקריבה לחגיגה בשבעת ימי הפסח, כי כבר קדשה קודם לכן לשם קרבן אחר, ואין מביאים קרבן חגיגה אלא מהחולין.

שלמי שמחה

נאמר בתורה, "וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שֶׁם וְשִׂמְחָתָ לְפָנַי ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים כ"ז ז'), ללמד, שיש לשמוח בכל ימי הרגל, באכילת בשר שלמים, ולפיכך מלבד קרבן חגיגה, מקריבים גם קרבן שלמים, הנקרא שלמי שמחה.

וחיוב זה אינו כשאר חובות, הבאים רק מחולין, ויוצאים בו גם על ידי קרבן שלמים שכבר התחייבו להביאו.

ולפיכך, מי שהפריש בהמה בשביל שתהא חגיגת ארבעה עשר, ולבסוף לא הקריבה, יוכל להקריבה לשלמי שמחה בשבעת ימי הפסח, אף על פי שכבר קדשה קודם לכן לשם קרבן אחר.

דין סכין הנמצאת בארבעה עשר בניסן

מבואר במשנה במסכת שקלים, שסכין של שחיטה הנמצאת בארבעה עשר בניסן, הרי היא בחזקת טהורה, והמוצא אותה, רשאי לשחוט בה את פסחו בלא להטבילה.

והסיבה לכך, כי אין הטבילה מטהרת לגמרי אלא בהעריב היום, ואם כן, סכינים שמטבילים אותם ביום ארבעה עשר בניסן, לא יטהרו אלא בשקיעת החמה, והרוצה לטהר סכיניו ליום ארבעה עשר בניסן כדי שיוכל לשחט בו פסחו, עליו להטבילה ביום שלושה עשר, כדי שבשקיעת החמה של יום שלושה עשר, תטהר, ויוכל לשחוט בה ביום ארבעה עשר.

ומאחר שהכל מטהרים סכיניהם לצורך שחיטת הפסחים, ודאי כבר הטבילו את הסכינים ביום שלושה עשר, ומכניסת ליל ארבעה עשר בניסן כל הסכינים בחזקת טהורים הם.

דין סכין הנמצאת בשלושה עשר בניסן

מבואר במשנה במסכת שקלים, שסכין של שחיטה הנמצאת בשלושה עשר בניסן, הרי היא ספק טמא ספק טהור, ולפיכך המוצא אותה, ורוצה לשחוט בה למחר את פסחו, עליו להטבילה מספק ביום שלושה עשר, כדי שתהא טהורה בוודאי למחר.

והסיבה לכך, כי אף אם רצו בעליה לשחוט בה את פסחם, עדיין היה להם שהות ביום זה עד הערב להטבילה לטהרה למחר, ואם כן, יתכן שבשעת מציאתה עדיין לא הטבילוה, ואין להחזיק את הסכין כטהורה, ולכן יש להטבילה לטהרה בוודאי.

דין קופיץ הנמצא בשלושה

עשר או בארבעה עשר

הקופיץ הוא סכין גדול, ורוב הקופיצים אינם משמשים לשחיטה, אלא לחיתוך בשר, ושבירת עצמות.

ומבואר במשנה במסכת שקלים, שכשנמצא קופיץ קודם יום טוב של פסח, בין אם נמצא בשלושה עשר בניסן, ובין אם נמצא בארבעה עשר בניסן, **אינו בחזקת טהור**.

כי מאחר שאסור לשבור את עצמות הפסח, אין רגילים להשתמש בו עד למחרת הפסח, ולפיכך, אין ממהרים להטבילו קודם יום ארבעה עשר, שהרי יכולים להטבילו בסוף יום ארבעה עשר קודם השקיעה, שבכך יהיה טהור לערב, לתשמיש יום חמישה עשר.

ומאחר שאין רגילים להטבילו עד סוף יום ארבעה עשר, אם נמצא קודם לכן, אינו בחזקת טהור, **והרוצה להשתמש בו בטהרה עליו, להטבילו תחילה, ויהיה טהור לערב**.

ומתחילה רצו לומר, שדין זה אמור בכל השנים, גם בשנה שמקריבים חגיגה יחד עם הפסח, ואף על פי שמקריבים חגיגה עם הפסח, אין צריכים לקופיץ בשביל חיתוך החגיגה, כי לדעת המשנה הזו, דין החגיגה כדין הפסח גם לענין איסור שבירת עצם, ומאחר שאסור לשבור עצמותיה, אין שום תשמיש לקופיץ עד יום חמישה עשר, ולכן לא טיהרו אותו ליום ארבעה עשר.

ומכאן יש ללמוד, שלדעת בן תימא, האומר, שדין חגיגה כדין הפסח, שווים הם גם לענין איסור שבירת עצם.

אמנם לדעת משנתנו, שחגיגת ארבעה עשר אינה שווה לפסח בדיניה, מותר לשבור עצמותיה בקופיץ, ומאחר שהקופיץ נצרך לה לחיתוכה ושיבור עצמותיה, מטהרים אותו ליום ארבעה עשר, ודינו כסכין, שאם נמצא ביום ארבעה עשר, הוא בחזקת טהור.

שוב אמרו, שאין להביא מכאן ראיה, שלדעת בן תימא דין החגיגה כדין הפסח גם לענין שיבור העצמות, שכן ניתן לומר, שבזמן שמביאים חגיגה עם הפסח, מודה בן תימא שקופיץ הנמצא בארבעה עשר טהור, כי ודאי הטבילוהו לצורך החגיגה.

ומה ששנו במסכת שקלים, שהקופיץ הנמצא בארבעה עשר הוא ספק טמא, אין הדין כן, אלא בזמן שאין מביאים חגיגה עם הפסח, כאחד האופנים המבוארים להלן בעזה"י.

מתחילה רצו לומר, שהאופן שבו לא טיהרו את הקופיץ קודם יום ארבעה עשר, הוא, כשחל יום ארבעה עשר בניסן בשבת, שמשום כך אין מביאים עמו חגיגה, ולכן, מאחר שאין צריכים לקופיץ עד יום חמישה עשר, אין ממהרים להטבילו קודם ארבעה עשר, ואם נמצא בארבעה עשר, הוא ספק טמא.

אולם דחו זאת, שכן מבואר במשנה במסכת שקלים, שאם חל יום ארבעה עשר בשבת, קופיץ הנמצא בו ביום בחזקת טהור, כי ודאי מהרו להטבילו קודם יום ארבעה עשר, ולא משום שיצטרכו לו ביום ארבעה עשר, [שהרי אין חגיגה קריבה ביום זה שהוא שבת], אלא משום שבשבת אין מטבילים כלים לטהרם, ואם כן, אף שאין צריכים לקופיץ עד יום חמישה עשר, מטבילים אותו קודם יום ארבעה עשר שחל בשבת, לצורך יום חמישה עשר, ולפיכך, אם נמצא קופיץ ביום ארבעה עשר, הוא בחזקת טהור.

ולפיכך אמרו, שהאופן שבו לא טיהרו את הקופיץ קודם יום ארבעה עשר, הוא, כשמביאים את הפסח במרובה, כלומר, שמביאים אותו מעט בני אדם, שיגיע מכל פסח הרבה לכל אחד מהם, שמשום כך אין מביאים עמו חגיגה, ולכן, מאחר שאין צריכים לקופיץ עד יום חמישה עשר, אין ממהרים להטבילו קודם ארבעה עשר, ואם נמצא בארבעה עשר, הוא ספק טמא.

אולם דחו גם זאת, כי מאחר שביום ארבעה עשר עצמו, עד שישחט הפסח, יכולים להוסיף עליו מנויים, אינם סומכים על כך שהם מועטים, ולא יצטרכו להביא עמו חגיגה, ואם כן, אם הקופיץ נצרך לחיתוך החגיגה, ודאי היו מטבילים אותו קודם יום ארבעה עשר.

ומסקנת הסוגיה, שהאופן שבו לא טיהרו את הקופיץ קודם יום ארבעה עשר, הוא, כשמביאים את הפסח בטומאה, שמשום כך אין מביאים עמו חגיגה, ולכן, מאחר שאף הטהורים אינם צריכים לקופיץ עד יום חמישה עשר, אין ממהרים להטבילו קודם ארבעה עשר, ואם נמצא בארבעה עשר, הוא ספק טמא.

האופן שבו הסכין בחזקת

טהור והקופיץ ספק טמא

נתבאר, שהאופן שבו הקופיץ ספק טמא ביום ארבעה עשר, הוא, כשמביאים את הפסח בטומאה, שמשום כך אין מביאים עמו חגיגה, ולכן, מאחר שאף הטהורים אינם צריכים לקופיץ עד יום חמישה עשר, אין ממהרים להטבילו קודם ארבעה עשר, ואם נמצא

בארבעה עשר, הוא ספק טמא.

אמנם באופן הזה, שהפסח בא בטומאה בוודאי, כגון כשמת הנשיא ביום שלושה עשר בניסן, שמצווה לכל ישראל להיטמא לו, גם הסכין הנמצא ביום ארבעה עשר ספק טמא, כי מאחר שהפסח בא בטומאה, ודאי לא הטבילוהו.

אבל יש אופן, שבו הקופיץ ספק טמא, והסכין בחזקת טהור, [וכך יש להעמיד את המשנה במסכת שקלים], והוא, **כשהיה הנשיא גוסס ביום שלושה עשר, ואם כן, ביום שלושה עשר עדיין לא ידעו אם ימות ויטמאו לו כל ישראל, ויבוא פסח בטומאה, או יחיה, ויבוא הפסח בטהרה.**

ולפיכך, לענין הפסח, שוודאי יקריבוהו, אלא שעדיין אינם יודעים אם בטומאה אם בטהרה, יש ספק אחד בלבד אם יהיו צריכים לסכין טהור בעבורו, ומאחר שספק שקול הוא, מטהרים את הסכינים ביום שלושה עשר, כדי שיהיו ראויים לשחיטת הפסח בטהרה, ולכן הסכינים הנמצאים ביום ארבעה עשר, בחזקת טהורים.

אבל לענין החגיגה יש שני ספיקות אם יהיו צריכים לקופיץ טהור בעבורה, שכן אינה באה לא בטומאה ולא במרובה, ולפיכך יש כאן צד גדול יותר שלא יביאווה, שהרי גם אם ימות הנשיא ויטמאו לו, לא יביאווה מחמת טומאתם, וכמו כן אפילו לא ימות, אם יהיו מועטים, ויהיה הפסח מרובה לכל אחד, גם כן לא יהיו צריכים לחגיגה, ומאחר שיש בדבר שני ספיקות שמא לא יביאווה, אינם טורחים לטהר סכיניהם בשבילה, ולכן הקופיצים הנמצאים ביום ארבעה עשר, ספק טמאים הם.

דין קופיץ הנמצא בחמישה עשר

קופיץ הנמצא בחמישה עשר בניסן, הרי הוא בחזקת טהור, והמוצא אותו, רשאי לשחוט בה או לחתוך בו שלמי חגיגה שלו בלא להטבילו, כי ודאי הטבילוהו בעליו מאתמול.

נמצאת קופיץ קשורה לסכין

נתבאר, שסכין או קופיץ הנמצאים ביום שלושה עשר בניסן, הם ספק טמאים, וצריך להטבילם.

וכמו כן, סכין או קופיץ הנמצאים ביום חמישה עשר בניסן, ודאי טהורים הם, ומותר לשחוט בהם מיד.

וכשנמצאו ביום ארבעה עשר בניסן, הסכין טהור, והקופיץ, פעמים טהור, ופעמים טמא, [כשהיה נשיא גוסס ביום שלושה עשר בניסן]. אמנם, גם באופן הזה, שיש חילוק בין סכין לקופיץ, אין זה אלא כשנמצא כל אחד בפני עצמו, אבל אם נמצאת קופיץ קשורה בסכין, ודאי הוטבלה עם הסכין, ושניהם בחזקת טהורים.

דעת יהודה בן דורתאי

לעיל נתבאר, שנחלקו חכמים ובן תימא אם חגיגת ארבעה עשר היא קרבן חובה הדוחה את השבת ואת הטומאה.

- לדעת חכמים אינה קרבן חובה ואינה דוחה לא את השבת ולא את הטומאה.

- ולדעת בן תימא היא קרבן חובה ודוחה את השבת ואת הטומאה. ומבואר בברייתא שחייב הבאתו למד מהכתוב "וְלֹא יֵלֵךְ לִבְקֹרֶךָ זֶבַח חֲגֵי הַפֶּסַח" (שמות לד ל"ד כ"ה), שכן לדעת הברייתא "זֶבַח חֲגֵי" זה חגיגת ארבעה עשר ו"הַפֶּסַח" זה קרבן פסח. [ולמדו מהיקש ששווים הם בכל דבר].

והנה בדבר זה, דעת יהודה בן דורתאי כדעת בן תימא, שחגיגת ארבעה עשר היא חובה כמו הפסח.

וביאר רב, שלדעתו הדבר למד מהכתוב, "וְזָבַחְתָּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' לְשָׁכְנוֹ שְׁמוֹ שָׁם" (דברים ט"ז ב'), שהרי הפסח אינו קרבן אלא מן הכבשים ומן העזים, ואם כן, על כרחך, רק הכתוב "צֹאן" האמור כאן, הוא הפסח עצמו, אבל הכתוב "וּבָקָר", הוא קרבן נוסף הבא עמו, וזה קרבן חגיגה, ומבואר בכתוב "וְזָבַחְתָּ", הרי שגם קרבן זה חובה כמו הפסח, ואם כן הוא קרבן בשבת ובטומאה כמו הפסח.

ומכל מקום, אף שדעת יהודה בן דורתאי כדעת בן תימא, שחגיגת ארבעה עשר היא חובה, לכאורה יש חילוק ביניהם, שלדעת בן תימא, אינה באה אלא מדבר שהפסח קרב ממנו, כלומר מצאן בלבד, ולדעת יהודה בן דורתאי, היא באה אף מבקר.

ופעם ארע בימי שמעיה ואבטליון, שחל ארבעה עשר בניסן בשבת, ואמרו שלא להביא קרבן חגיגה בשבת, כי אינו חובה [כדעת חכמים הנ"ל].

ומאחר שיהודה בן דורתאי היה סבור שהמביאים את הפסח חייבים להביא חגיגה עמו, פירש מן החכמים, ונבדל מהם, הוא ודורתאי בנו, והלך וישב בדרום, רחוק מירושלים, שלא לעלות לרגל, וכך לא יתחייב לא בפסח ולא בחגיגה, ואמר, אם יבוא אליהו, ויאמר להם לישראל, מפני מה לא חגגתם חגיגה בשבת, מה הן אומרים לו? תמהני על שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון, שהן חכמים גדולים, ודרשנין גדולים, ולא אמרו להן לישראל, חגיגה דוחה את השבת.

עד כאן ביאור דעת יהודה בן דורתאי כפי פירוש

רש"י, שלדעתו חגיגת ארבעה עשר קריבה בשבת.

אולם ר"י מפרש, שלדעת יהודה בן דורתאי, חגיגת ארבעה עשר אינה חובה כלל, ואינה קריבה בשבת, ודבריו אמורים לעניין חגיגת חמישה עשר, שלדעתו היא דוחה את השבת.

מותר הפסח קרב שלמים

נאמר, "וְזָבַחְתָּ פֶּסַח לַה' אֶלְקִיךָ צֹאן וּבָקָר בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' לְשַׁכַּן שְׁמוֹ שָׁם" (דברים ט"ז ב'), וכבר נתבאר שלפי פשוטו הכתוב תמוה, שכן הפסח אינו בא אלא מהצאן, שנאמר "שָׁה תָמִים זָכַר בְּךָ שָׁנָה יְהִי לָכֶם מִן הַקִּבְּשִׁים וּמִן הָעֵזִים תִּקְחוּ" (שמות י"ב ה') ואינו בא מהבקר. וביאר רב, שלדעת יהודה בן דורתאי, הבקר האמור בכתוב הזה הוא קרבן חגיגה, ומכאן למד שקרבן זה הוא חובה.

ורב אשי אמר, שאין לנו לדרוש את הכתוב הזה כך, ללמוד ממנו טעמים של אלו שפרשו עצמם מהחכמים, לומר שקרבן חגיגה הוא חובה.

אלא הכתוב הזה בא ללמד דבר אחר, והוא, שמותר הפסח קרב שלמים, כלומר בהמה שהפריש לפסחו, ואבדה, ונתכפר באחרת, ולאחר מכן נמצאה הראשונה, אותה בהמה היא מותר הפסח, וקרבה שלמים. וכן אם הפריש מעות לפסחו, וקנה מהם בהמה, ונשאר עודף, מאותו העודף יביא שלמים. ומקריב את השלמים במועד או לאחר הרגל.

שכך הכתוב נדרש, "וְזָבַחְתָּ פֶּסַח לַה' אֶלְקִיךָ צֹאן וּבָקָר בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' לְשַׁכַּן שְׁמוֹ שָׁם" (דברים ט"ז ב'), מותר הפסח יהא קרב לדבר הבא מצאן ובקר, כלומר יקרב שלמים, שהם קרבן הבא מכל צאן ובקר.

טעם חכמים שקרבן חגיגה אינו קרב בשבת

לדעת חכמים, קרבן חגיגה, אף על פי שהוא קרבן ציבור, [שהוא בא בציבור, ויש לו זמן קבוע], אינו דוחה את השבת, ואין חילוק לעניין זה בין חגיגת ארבעה עשר, שלדעתם אינה חובה, לבין חגיגת חמישה עשר, שגם לדעתם היא חובה.

וביאר רבי אילעא משום רבי יהודה בן ספרא, שענין זה למד מהכתוב בענין חג הסוכות, "וַחֲגַגְתֶּם אֹתוֹ חַג לַה' שִׁבְעַת יָמִים בְּשָׂנָה חֲקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תַחֲגוּ אֹתוֹ" (ויקרא כ"ג מ"א), המלמד שבימי החג יש להביא קרבן חגיגה שבעה ימים, אף על פי שימי החג הם שמונה, ועל כרחך הסיבה לכך, כי אין מביאים אותו בשבת.

ואמנם בשנה שיום טוב ראשון ואחרון חלים בשבת לא יביאו חגיגה אלא ששה ימים מאחר שהרבה פעמים לא תהא בחג אלא שבת אחת ואז יביאו חגיגה שבעה ימים אמר הכתוב "וַחֲגַגְתֶּם אֹתוֹ חַג לַה' שִׁבְעַת יָמִים".

-

כשאבין שאלה, שלדעת אביי לא היתה הוגנת [כלומר בלא טעם], כינה אותו אביי, אבין תיכלא [=אבין השכול], והקשה עליו, כיצד אמר דברים כאלו שאינם הגונים.

© כל הזכויות שמורות למחבר יצחק א. הורביץ

טל': 03-6187895

וואצאפ: 050-6877088

דוא"ל bekitsur1@gmail.com

פקס': 153-506-877088

[לקבלת ה"בקיזור" בוואצאפ לחץ כאן](#)

ניתן לתמוך במפעל זה על ידי

רכישת ספרי המחבר באתר אמזון

בקישורים הבאים

[בקיצור ברכות חלק א \(ב-לד\)](#)

[בקיצור ברכות חלק ב \(לה-סד\)](#)

[בקיצור שבת חלק א \(ב-לו\)](#)

[בקיצור שבת חלק ב \(לו-סז\)](#)

[בקיצור שבת חלק ג \(סז-צו\)](#)

[בקיצור שבת חלק ד \(צו-קכט\)](#)

[בקיצור עירובין חלק א \(ב-מא\)](#)

[בקיצור עירובין חלק ב \(מא-עו\)](#)

[בקיצור עירובין חלק ג \(עו-קה\)](#)

חדש

[בקיצור פסחים חלק א \(ב-מב\)](#)

ספרים נוספים מהמחבר

[מוסר אבות על מסכת אבות](#)

[להבין במקרא על פרשיות התורה](#)

[עיטורי ברכה על מסכת ברכות](#)

[ראש שמחתי על ירושלמי בבא קמא](#)

[ראש שמחתי על ירושלמי בבא מציעא](#)